

Grzegorz Jasiński

Akcja represyjna wobec ludności niemieckiej w województwie olsztyńskim przed wyborami do Sejmu w 1952 roku

Komunikaty Mazursko-Warmińskie 2 (276), 289-331

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Grzegorz Jasiński

AKCJA REPRESYJNA WOBEC LUDNOŚCI NIEMIECKIEJ
W WOJEWÓDZTWIE OLSZTYŃSKIM
PRZED WYBORAMI DO SEJMU W 1952 ROKU* _____

Słowa kluczowe: Niemcy, Warmiacy, Mazurzy, represje, 1952

Schlüsselwörter: Deutsche, Ermländer, Masuren, Repressionen, 1952

Keywords: Germans, Warmians, Mazurians, repressions, 1952

PUBP Giżycko¹

1. Wyszemborski Adolf, s. Ludwika i Karoliny z d. Warda, ur. 23 II 1889 Rudówka², gm. Ryn, pow. Giżycko, pochodzenie chłopskie, rolnik, posiada 13 ha ziemi, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, żonaty, zamieszkały Kożuchy³, gm. Giżycko, pow. Giżycko, za rozpowszechnianie wrogiej propagandy rewizjonistycznej.

2. Meja Oskar, s. Gustawa i Lujzy z d. Celińska, ur. 17 VIII 1910 Wiszowate⁴, gm. Miłki, pow. Giżycko, pochodzenie chłopskie, posiada 12 ha ziemi, bezpartyjny, 6 klas szkoły powszechnej, zamieszkały Kożuchy⁵, gm. Giżycko, aresztowany za rozpowszechnianie wrogiej propagandy, oraz mających [!] wystąpić wybuchu III-ciej wojny światowej i powrotu na Ziemię Odzyskanie niemców⁶.

*Część pierwsza artykułu ukazała się w „Komunikatach Mazursko-Warmińskich”, 2012, nr 1 (*Wstęp* oraz wykazy aresztowanych z powiatów Barczewo oraz Biskupiec).

¹ IPN Bi, 087/160, październik 1952 r., s. 33, 34, wśród aresztowanych i zatrzymanych w związku z akcją „A” znajduje się jeszcze Reinhold Merchel, Świadek Jehowy, „którego aresztowanie będzie nauczką dla innych autochtonów, którzy to odmawiali służby w Wojsku Polskim jako obowiązek obywatela Polski Ludowej i będzie wiedzieć [!], że za odmówienie służby w WP jest wymierzona kara więzienia”.

² Ruda.

³ Kożuchy Wielkie.

⁴ Wyszowate.

⁵ Kożuchy Wielkie.

⁶ IPN Bi, 087/160, s. 32, 33, październik 1952 r., „na terenie gromady Kożuchy rozpowszechniał wrogą propagandę rewizjonistyczną, co ta propaganda ujemnie wpływała na obowiązkowe dostawy pracującego chłopstwa, jak zboża, żywca itp.”

3. Kuberko Ernst, s. Karola i Fryderyki z d. Bordo, ur. 20 X 1895 r., Upały, gm. Giżycko, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 13 ha ziemi, bezpartyjny, żonaty, wykształcenie powszechne, został aresztowany za wrogie wystąpienia w akcji ankietyzacji i wrogie wypowiedzi odnośnie wyborów⁷.

4. Waszkowski August, s. Jana i Marii z d. Klepacz, ur. 21 VIII 1905 r., Lubowo⁸, gm. Baranowo, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 8 ha ziemi, członek ZSL, wykształcenie powszechne, żonaty, aresztowany za rozpowszechnianie wrogiej propagandy⁹.

5. Linkner Otto, s. Adolfa i Emilii z d. Kowalik, ur. 23 XII 1893 r., w Srepkach¹⁰, pow. Pisz, pochodzenie społeczne obszarncze, posiada 25 ha, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, żonaty, zamieszkały Zals¹¹, gm. Ryn, pow. Giżycko, podejrzany o nielegalne posiadanie broni¹².

6. Sznydka Paweł, s. Jana i Augusty z d. Pilchowska, ur. 24 II 1905 r., Ródówka¹³, gm. Ryn, pow. Giżycko, pochodzenie społeczne chłopskie, rolnik, 10 ha, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zamieszkały Duża Jura¹⁴, gm. Ryn, został aresztowany za rozpowszechnianie propagandy o nowej wojnie.

7. Cymerman Emil, s. Gotliba i Augusty z d. Plaskie, ur. 23 V 1900 r., Dyluki¹⁵, pow. Mrągowo, pochodzenie chłopskie, rolnik, posiada 16 ha ziemi, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, żonaty, Św. Jehowy, zamieszkały Mióduńsk¹⁶, gm. Ryn, za wpływanie na ludność autochtoniczną, by w okresie zbierania podpisów pod Apelem Sztokholmskim¹⁷.

⁷ IPN Bi, 087/160, s. 34, październik 1952 r., „w/w posiada 30-ha ziemi, zatrudnia siłę najemną, w/w był czł. NSDAP, gdzie zajmował stanowisko w Partii jako sekretarz gromadzki, był aktywnym hitlerowcem w wojsku niemieckim, służył w marynarce niemieckiej w stopniu sierżanta. Po wyzwoleniu przebywał pod strefą amerykańską, 1946 r. przybył do kraju. W/w jest podejrzany o rozpowszechnianie wrogiej propagandy”; s. 61, w lutym 1955 r., znajdował się w wykazie osób rozpracowywanych przez PUBP w Giżycku.

⁸ Lubiewo.

⁹ IPN Bi, 087/160, s. 32, październik 1952 r., „jego wroga działalność uwidoczniła się w prowadzonych akcjach przez Rząd Polski Ludowej, w akcji Pożyczki Narodowej, Rozwoju Sił Polski, w ankietyzacji i ostatnio wyraził wrogą postawę wobec Państwa Polskiego rozpowszechniając wrogą propagandę rewizjonistyczną wśród autochtonów oraz rozpowszechniał wersje wrogie o niepewności pobytu polaków na terenach Ziemi Odzyskanych, jak się wyraził, »że samolotami będziecie uciekać jak przyjdzie inny rząd«. Jak również nie wywiązywał się z obowiązkowych dostaw wobec państwa”.

¹⁰ Snopki.

¹¹ Zalec.

¹² IPN Bi, 087/160, s. 32, październik 1952 r., jako Linkier, „w 1951 r. przechowywał broń palną, karabin w niewiadomym nam celu, jak obecnie zeznają świadkowie to w/w do dziś ma posiadać broń palną, karabin. W/w jest kułakiem, utrzymuje siłę najemną, z obowiązków wobec państwa nie wywiązuje się należycie”.

¹³ Stara Rudówka.

¹⁴ Jora Wielka.

¹⁵ Dybowo?

¹⁶ Mióduńskie.

¹⁷ Brak reszty tekstu. Jako Świadek Jehowy był obserwowany już przed 1950 r.; IPN Bi, 087/160, s. 11, lipiec 1951 r., podejrzany o prowadzenie działalności religijnej, pomimo delegalizacji Świadców Jehowy, rozpracowywanych jako „te, które mogą mieć powiązanie z wywiadem amerykańskim”.

8. Poroj Ryszard, s. Gustawa i Szarloty z d. Brok, ur. 24 I 1911 r., w Skorupkach, gm. Ryn, pochodzenie chłopskie, rolnik, 10 ha ziemi, bezpartyjny, żonaty, wykształcenie 3 klasy szkoły powszechnej, za zbiorowe słuchanie audycji zagranicznych.

9. Flada Emil, s. Gotliba i Henryty [!] z d. Kopka, ur. 3 III 1900 r., Klimczykowo¹⁸, gm. Ryn, pochodzenie chłopskie, rolnik, 10 ha ziemi, wykształcenie 5 klas szkoły powszechnej, bezpartyjny, żonaty, zamieszkały w miejscu urodzenia, został aresztowany za rozpowszechnianie wrogiej propagandy wojennej.

10. Byczek Maks, s. Adolfa i Marii z d. Grygowska, ur. 19 X 1900 r. Wejdyki, gm. Ryn, pochodzenie chłopskie, posiada 15 ha ziemi, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, żonaty, zamieszkały Wejdyki, gm. Ryn, za wrogie wystąpienie na terenie swojej gromady w okresie ankietyzacji¹⁹.

11. Kin Adolf, s. Karola i Emy z d. Trugunał, ur. 5 XII 1898 r., w Essen (Niemcy Zachodnie), pochodzenie chłopskie, rolnik, posiada 11 ha, wykształcenie powszechne, bezpartyjny, żonaty, zamieszkały Orłowo, gm. Sterławki²⁰, pow. Giżycko, został aresztowany za namawianie autochtonów by nie wywiązywali się z akcji państwowych²¹.

12. Dyk Otto, s. Fryderyka i Wilhelminy z d. Bolc [lub: Bole], ur. 6 VII 1898 r., Grądzkie, gm. Wydminy, pochodzenie chłopskie, rolnik, posiada 10 ha ziemi, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, żonaty, zamieszkały grom. Stoświny²², gm. Miłki, pow. Giżycko, za namawianie innych autochtonów by nie wypełniali ankiet i składania podpisów[!]²³.

13. Niebrzydowski Bronisław, s. Jana, ur. 6 X 1912 r., Bortory²⁴, pow. Ełk, pochodzenie chłopskie, rolnik, posiada 8 ha, żonaty, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zamieszkały Grądzkie, gm. Wydminy, za rozpowszechnianie wrogiej propagandy.

14. Jezgarz Herman, s. Ludwika i Marii z d. Macarska, ur. 27 V 1890 r., w Królewcu, obywatelstwo polskie, pochodzenie chłopskie, rolnik, posiada 11 ha, wy-

¹⁸ Użranki.

¹⁹ IPN Bi, 087/160, s. 17, wrzesień 1951 r., jako podejrzany o służbę w żandarmerii, wrócił w 1946 r. do Polski z Niemiec; s. 21, październik 1951 r., wyjaśniono, że w czasie wojny został skierowany do szkoły oficerskiej, postanowiono kontynuować śledztwo.

²⁰ Sterławki Wielkie.

²¹ IPN Bi, 087/160, s. 32, październik 1952 r., „jest wrogiem obecnego ustroju Polski Ludowej, gdzie rozpowszechniał wrogą propagandę rewizjonistyczną, usłyszaną przez radio z audycji państw kapitalistycznych, gdzie ta propaganda ujemnie wpływała na innych autochtonów w sprawach obowiązkowych dostaw wobec Państwa oraz ta propaganda zbudziła iskrę rządów hitlerowskich [!], osłabiała autochtonów do walki i pokój. Aresztowanie tego Kina było usankcjonowane przez społeczeństwo i wyniki są obecnie lepsze w dostawach zboża i żywca”.

²² Staświny.

²³ Brak reszty tekstu.

²⁴ Bartosze? Bobry?

kształcenie powszechne, bezpartyjny, żonaty, zamieszkały grom. Jeziorki²⁵, gm. Ryn, za rozpowszechnianie propagandy o III-ciej wojnie²⁶.

15. Rech Gustaw, s. Jana i Janiny z d. Czesław, ur. 6 VII 1894 r., w Jeziorach, gm. Sterławki, pow. Giżycko, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 20 ha ziemi, wykształcenie powszechne, bezpartyjny, żonaty, zamieszkały Orłowo, gm. Sterławki. Za rozsiewanie wrogiej propagandy o nowej wojnie i słuchanie wrogich audycji z krajów kapitalistycznych.

16. Medyng Ernest, s. Pawła i Emilii z d. Przywara, ur. 27 IX 1905 r., w Nakoniadach²⁷, gm. Wyszembork, pow. Mrągowo, pochodzenie chłopskie, posiada 10 ha, wykształcenie powszechne, bezpartyjny, żonaty, zamieszkały Sterławki Wielkie, pow. Giżycko, za zbiorowe słuchanie audycji z państw kapitalistycznych²⁸.

17. Dystenberg Otto, s. Gustawa i Marty z d. Hybna, ur. 19 VIII 1963 r. [!], w Gdańsku, wykształcenie powszechne, pochodzenie robotnicze, bezpartyjny, żonaty, zamieszkały Piękna Góra, gm. Sterławki, pow. Giżycko, za wrogie wypowiedzi wyborcze, odmówił brania udziału w wyborach²⁹.

W powiecie Giżycko uzyskano sankcję Prokuratora na 7 osób, które to osoby pójdą do sądu.

²⁵ Jeziorko.

²⁶ IPN Bi, 087/160, s. 6, marzec 1951 r., wymieniony jako ten, który pierwszy odmówił wypełnienia karty meldunkowej, a jednocześnie „podejrzany o rozpowszechnianie wrogiej propagandy na temat wojny i wymiany obecnej waluty na pieniądze rosyjskie”; k. 32, październik 1952 r., „na terenie gm. Sterławki została zrealizowana sprawa bogacza (kułak) wiejskiego, aut. Jazgarza [!] Herman, b. czł. NSDAP, który to wyzyskiwał siłę najemną. Pozatym ten Jazgarz [!] posiadał gospodarzkę 30-ha, ale Państwo Polskie nie miało żadnych z niego korzyści, ponieważ w/w gospodarzkę podzielił między swych ludzi, którzy pracowali na jego gospodarce, tak że on niebył objęty planem obowiązkowych dostaw dla Państwa, ponieważ on rzekomo był dzierżawcą a całkowicie czerpał dochody z całości gospodarki. Pozatym w/w był najważniejszym hamulcem jako wodzirej w akcjach przemeldunkowych, ankietyzacji gdzie on starał się wskazywać drogę do Warszawy w celu uzyskania obywatelstwa niemieckiego i w ankietach pisać narodowość i obywatelstwo niemieckie. Pozatym, mało tego, że był poważnym hamulcem w Państwowych akcjach, to rozpowszechniał wrogą propagandę o niewstępywaniu [!] do Spółdzielni Produkcyjnych oraz propagandę o wojnie. Zaaresztowanie Jazgarza na gm. Sterławki Wielkie przyczyni się do znacznej poprawy w obowiązkowych dostawach ludności autochtonicznej oraz w przyszłych akcjach prowadzonych przez Rząd Polski Ludowej”; IPN Bi, 087/163/3, s. 9, sierpień 1953 r., aresztowany w styczniu 1953 r. za „wrogą propagandę”; IPN Bi, 087/163/7, s. 34, 1956 r., skazany na 12 miesięcy obozu pracy; IPN Bi, 987/162/3, k. 3, 4, 1959 r. [?], w październiku 1958 r. została przeciwko niemu założona „sprawa obserwacji operacyjnej” w powiecie kętrzyńskim, dokąd się przeprowadził; w maju 1961 r. „założona inwigilacja korespondencji zagranicznej na w/w oraz obserwacja w ramach tej sprawy nic nowego nie wniosły, nie ustalono ażeby prowadził wrogą działalność rewizjonistyczną p-ko PRL. Wobec tego wystąpiono z wnioskiem w dniu 31 V 61 r. o zaniechanie prowadzenia w dalszym ciągu tej sprawy”; s. 65, sierpień 1961, występuje w „Wykazie osób znanych z wrogiej działalności w poszczególnych zagadnieniach mających wpływ na środowisko, które mogą wznowić wrogą działalność w odpowiedniej sytuacji”.

²⁷ Nakomiady.

²⁸ IPN Bi, 087/160, s. 12, 13, lipiec 1951 r., jako Mading, znajdował się w rozpracowaniu przez tajnego współpracownika, ze względu na swoje wypowiedzi; IPN Bi, 087/163/3, s. 64, sierpień 1961 r., jako Mading, aresztowany 13 I 1954 r. „za rozpowszechnianie wrogiej rewizjonistycznej propagandy i publiczne pochwalanie faszyzmu”.

²⁹ IPN Bi, 087/160, s. 33, październik 1952 r., zapowiedź aresztowania Zygryfda Kruszyńskiego, „kóry zmienił nazwisko na Dyzenberg i złożył oświadczenie o zamiarze nieodbycia służby w wojsku polskim”.

PUBP Górowo Iławieckie³⁰

1. Szreter Helena, c. Augusta, ur. 30 X 1904 r., Wichureń³¹, gm. Bukowiec, pow. Górowo Iławieckie, narodowości i obywatelstwa polskiego, autochton, pochodzenie chłopskie, zawód gospodarz, posiada 11 ha, bezpartyjna, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zamieszkała Dykstyń³², gm. Górowo, aresztowana za rewizjonistyczną propagandę, sankcji nie uzyskano.

PUBP Kętrzyn

1. Kulina Paweł, s. Emila i Marii, ur. 1 XI 1902 r., Zawady, pow. Elk, pochodzenie społeczne robotnicze, zawód stolarz, narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjny, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zatrudniony w PKP Kętrzyn, ul. Obrońców Stalingradu 31. Do w/w schodzili się autochtoni, gdzie prowadzone były dyskusje na tematy polityczne. Aresztowany 1 X 1952 r., zwolniony 4 X 1952 r.³³

2. Warłamow Agnieszka, c. Aleksandra i Barbary, ur. 11 XI 1921 r., Nowa Rużana³⁴, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne chłopskie, zawód pracownik umysłowy, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, bezpartyjna, do 1935 r. [!] należała do hitlerowskiej BDH³⁵, zamieszkała Kętrzyn, ul. Parkowa 16. Zatrzymana 1 X 1952 r. za wrogie wystąpienie przeciw rządowi w Polsce Ludowej, zwolniona 2 X 1952 r.

3. Szwentizki Jan, s. Gustawa i Edyty [!], ur. 10 I 1885 r. [lub: 1895], Kętrzyn, narodowość i obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne robotnicze, zawód robotnik, wykształcenie, 8 klas szkoły powszechnej, żonaty, bezpartyjny, zatrudniony w PKP jako struż [!] przejazdowy, zamieszkały ul. Szopena Nr. 4. Aresztowany dnia 1 X 1952 r. za szerzenie wrogiej propagandy rewizjonistycznej w środowiskach autochtonicznych o mającej nastąpić zaraz wojnie, w związku z tym, że jest on inwalidą i starcem, zwolniony został dnia 4 X 1952 r.

4. Rejnard Wilhelm [!], s. Jana i Anieli z d. Sojko, ur. 2 II 1881 r., Lizen³⁶, pow. Zenzburg³⁷, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne robotnicze, zawód krawiec, bezpartyjny, wykształcenie 8 klas szkoły

³⁰ Górowo Iławieckie.

³¹ Miejscowości nie zidentyfikowałem.

³² Dekstyń.

³³ IPN Bi, 084/107, k. 238, październik 1952 r., aresztowany pod koniec września, jako „Kulima Paweł – pochodzenie społeczne chłopskie, rolnik, bezpartyjny, zatrzymany w akcji »A« za szerzenie wrogiej propagandy”.

³⁴ Nowa Różanka, pow. Kętrzyn.

³⁵ Błędnie zapisany Bund Deutscher Mädel (BDM).

³⁶ Lisunie?

³⁷ Mrągowo (niem. Sensburg).

niemieckiej, żonaty, zamieszkały Kętrzyn, ul. Kajki 9. Wymieniony zatrzymany został dnia 2 X 1952 r. za szerzenie wrogiej propagandy rewizjonistycznej wśród autochtonów, zwolniony z aresztu dnia 5 X 1952 r.³⁸

5. Austein Józefa, c. Andrzeja i Berty z d. Krauze, ur. 20 III 1899 r., Lin³⁹, pow. Olsztyn, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne chłopskie, [ojciec] obszarnik 150 ha, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, bezpartyjna, do 1945 r. należała do hitlerowskiej organizacji żeńskiej BDM⁴⁰, gospodyni domowa, zamieszkała Wilkowo, gm. Beżławki, pow. Kętrzyn, aresztowana dnia 20 IX 1952 r. za wrogą propagandę jak również grupowe słuchanie radia w języku niemieckim z BON [!], na które zapraszała inne osoby i w dyskusji potępiała Rząd Polski Ludowej (sankcję uzyskano od Prokuratora)⁴¹.

6. Gielzen Wilhelm [!], s. Augusta i Heinrety z d. Burek, ur. 25 XII 1900 r., Swietowo⁴², pow. Olecko, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne chłopskie, zawód rolnik, posiada 25 ha, bezpartyjny, zamieszkały Wilkowo, gm. Beżławki, obecnie zatrudniony w majątku PGR. Przybył ze Strefy Francuzkiej [!]. Zatrzymany dnia 1 X 1952 r. za wskrzeszanie wśród autochtonów rewizjonizmu, jak również oporny we wszystkich akcjach państwowych, zwolniony z aresztu dnia 5 X 1952 r.

7. Mogul Wilfryd, s. Emila i Marii z d. Burzyńska, ur. 12 IV 1928 r., Barszczewo⁴³, gm. Sorkwity, pow. Mrągowo, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne robotnicze, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zawód traktorzysta, bezpartyjny, do 1945 r. należał do organizacji HJ, zamieszkały majątek PGR Łozdaj⁴⁴, gm. Beżławki, pow. Kętrzyn, Aresztowany

³⁸ Właśc. Reinert. IPN Bi, 087/162/1, s. 17, marzec 1952 r., „natomiast, co się dotyczy Rejnarda Wilhelma, członka Rady kościelnej w Kętrzynie, który to odprawia nabożeństwa i ma wpływ na ludność autochtoniczną, zanotowano, co ustalono przez sieć, że Rejnard Wilhelm jest wrogo ustosunkowany do Rządu Polski Ludowej i stale rozsiewa różne wersje wśród ludności autochtonicznej o wojnie przyszłej itp. W/w przechodzi w rozpracowaniu ewidencyjnym przez Ref. V-ty tut. Urzędu”.

³⁹ Prawd.: Linowo.

⁴⁰ Bund Deutscher Mädel.

⁴¹ IPN Bi, 084/107, k. 237, wrzesień 1952 r., jako „aresztowana po zagadnieniu autochtonicznym”, „pochodzenie społeczne chłopskie, z zawodu rolnik, została aresztowana za rozpowszechnianie wrogiej rewizjonistycznej działalności, czym powodowała ferment wśród ludności autochtonicznej”; IPN Bi, 087/166/1, s. 50, sierpień 1953 r., podejrzewana o zorganizowanie nauki dzieci niemieckich w ich ojczystym języku, „w związku z powyższym, że schadzki te odbywają się u Ałystyn [!] Józefy, są podejrzane, gdyż wyżej wymieniana Ałystyn Józefa jest całym wodzirejem młodzieży autochtonicznej. W/w Ałystyn Józefa za czasów Hitlera do 1939 r., jak również do samego wyzwolenia należała do tajnej organizacji tak zwanej tajnej komurki Hitlerowskiej [!] na terenie Wilkowa, jak również posiadała obszarnicze gospodarstwo o powierzchni 300 morg [!] ziemi, utrzymywała większą siłę najemną, posiadała kilka traktorów, niezależnie od tego posiadała własną taksówkę do dyspozycji. Jej mąż również należał do NSDAP”; s. 54, luty 1954 r., informacja, iż J. Austyn zaprzestała nauczania młodzieży.

⁴² Świętajno.

⁴³ Burszewo.

⁴⁴ Łazdoje.

dnia 2 X 1952 r. za namawianie innych autochtonów aby ci nie podpisali ankiet oraz wyrażał się wrogo do Polski Ludowej, zwolniony z aresztu 5 X 1952 r.⁴⁵

8. Gutek Rychard, s. Fryderyka i Julii, ur. 17 XII 1886 r., w Pilcu, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne chłopskie, zawód rolnik, bezpartyjny, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, był członek NSDAP, zamieszkały w Pilcu, gm. Beżławki, pow. Kętrzyn, wrogo wypowiadał się o obecnej rzeczywistości oraz szerzył wrogą propagandę o III-ciej wojnie. Zatrzymany dnia 2 X 1952 r. a zwolniony z aresztu 5 X 1952 r.⁴⁶

9. Siwek Frydrych, s. Michała i Marii z d. Bedsze, ur. 22 I 1894 r., Birsz-wiszkiel⁴⁷, pow. Kętrzyn, narodowości i obywatelstwa polskiego, autochton, pochodzenie społeczne chłopskie, zawód rolnik, bezpartyjny, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zamieszkały w miejscu urodzenia, zatrzymany za uczenie młodzieży autochtonicznej języka niemieckiego i spisywanie piosenek w tym języku, przez co sama młodzież ta [!] negatywnie ustosunkowała do obecnej rzeczywistości, po przesłuchaniu został zwolniony⁴⁸.

10. Kocek Szarlotta, c. Ottona i Anny z d. Borowska, ur. 9 X 1913 r., Rudwa-by⁴⁹, pow. Mrągowo, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne robotnicze, bezpartyjna, zamieszkała w majątku PGR Wólka Pilecka, gm. Beżławki, pow. Kętrzyn, wrogo wypowiada się o obecnej rzeczywistości.

11. Wawrzynczak Cecylia, c. Adama i Marii, ur. 31 VII 1930 r., Ramsowo, pow. Olsztyn, narodowości i obywatelstwa niemieckiego, pochodzenie społecz-

⁴⁵ IPB Bi, 087/162/1, s. 45, sierpień 1953 r., podejrzany o udział w tajnej organizacji na terenie PGR Łazdoje; s. 54, 56, luty 1954 r., UB prowadzi przeciwko niemu dochodzenie w związku z zbiorowym słuchaniem zagranicznego radia; s. 64, styczeń 1959, podejrzany o uczestnictwo w „rewizjonistycznej organizacji”, której członkowie „w czasie zbiorów redagują artykuły do prasy Zachodnio-Niemieckiej opisując sytuację ekonomiczno-polityczną istniejącą w Polsce”; IPN Bi, 087/162/4, s. 9, w sporządzonym w 1961 r. wykazie osób ubiegających się wyjazd do Niemiec jako Mogull, „jest księgowym w PGR, pracownik dobry. Jest zatwardziałym Niemcem, ma duży wpływ na autochtonów, organizuje narady wśród ludności miejscowego pochodzenia. – – Nawet w biurze rozmawia po niemiecku. Swym postępowaniem przynosi duże szkody ludności autochtonicznej. – – PGR-wi nie zależy na nim jako pracownikowi, może być zawsze zastąpiony. Wniosek – zezwolić na wyjazd”.

⁴⁶ IPN Bi, 084/107, k. 238, wrzesień 1952 r., jako „aresztowany po zagadnieniu autochtonicznym”, „aresztowany w akcji »A« za szerzenie wrogiej propagandy wojennej”.

⁴⁷ Prawd. Brzeźnica (niem. Birkenwerder).

⁴⁸ Siwek był kaznodzieją gromadkarskim. IPN Bi, 087/162/1, s. 28, wrzesień 1952, „na terenie gminy Beżławek, w gromadzie Wilkowo jest środowisko autochtoniczne (młodzieżowe), które to pod pozorem modlitw zbierają się u Siwka Fryderyka, zam. na kolonii Wilkowo, posiada u siebie w domu kaplicę i fisharmonię, gdzie on gra na tej fisharmonii a młodzież ta śpiewa piosenki nabożne w języku niemieckim. Ponadto Siwek Fryderyk mówi kazania do tej młodzieży w języku niemieckim i jest podejrzanie, że może on młodzież, która schodzi się z pobliskich wiosek, jak z gromady Wilkowo majątku PGR Łozdaj, nastawiać wrogo w stosunku do Polski Ludowej, co mówią o tym fakty, że wszelkie akcje państwowe na terenie gromady Wilkowa oraz majątku Łozdaj przebiegają opornie tak wśród młodzieży jak i wśród starszych. W związku z tym jest podejrzanie, że całą tą robotą kieruje Siwek Frydrych i autochtonka Ausyn [!] Józefa [zob. pow. Kętrzyn, nr 5], była junkierka, która również utrzymuje kontakt z tym Siwkiem”.

⁴⁹ Prawd. Rydważy.

ne robotnicze, bezpartyjna, do 1945 r. należała do HJ [!], zamieszkała PGR Łozdaj⁵⁰, pow. Kętrzyn, zatrzymana 17 X 1952 r. za namawianie autochtonów aby ci niepodpisywali ankiet i nie głosowali, po przesłuchaniu zwolniona 20 X 1952 r.

12. Niewiuro Willi, s. Gustawa i Miny, ur. 21 IV 1931 r., Szczytno, obywatelstwa i narodowości niemieckiej, pochodzenie społeczne robotnicze, zawód traktorzysta, były członek HJ, bezpartyjny, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zamieszkały majątek PGR Łozdaj, wrogo wypowiadał się o obecnej rzeczywistości, po przesłuchaniu został zwolniony.

13. Głowienko Augustyna Siedlerów [!], c. Gotliba i Augustyny z d. Mater, ur. 29 VIII 1908 r., Wilkandorf⁵¹, pow. Kętrzyn, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie chłopskie, bezpartyjna, mężatka, zamieszkała Wilkandorf, zatrzymana na 24 godziny za rozsiewanie wrogiej propagandy antywyborczej.

14. Komorowski Feliks, s. Franciszka i Anny z d. Brzczyńska, ur. 19 XII 1931 r., Kosakowo, pow. Kętrzyn, pochodzenie społeczne robotnicze, zawód traktorzysta, zam. Srokowo, pow. Kętrzyn, zatrzymany dnia 18 X 1952 r. za wrogą wypowiedź w stosunku do wyborów, mówiąc że on takich wyborów nie uważa, zwolniony z aresztu został dnia 21 X 1952 r.

15. Cymerman Berta, c. Augusta i Fryderyki z d. Masła, ur. 2 I 1914 r., Grabów⁵², pow. Giżycko, narodowości niemieckiej, obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne chłopskie, bezpartyjna, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej niemieckiej, zamieszkała PGR Pracz⁵³, gm. Różana⁵⁴, pow. Kętrzyn, zatrzymana za rozsiewanie wrogiej propagandy wśród ludności autochtonicznej, zwolniona z aresztu dnia 20 X 1952 r.⁵⁵

16. Białołoch Gustaw, s. Jochana [!] i Luizy, z d. Dąbrowska, ur. 26 II 1899 r., Tawikberg⁵⁶, pow. Mrągowo, pochodzenie chłopskie, bezpartyjny, zawód mechanik, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zamieszkały PGR Solanka, gm. Różana⁵⁷, pow. Kętrzyn, zatrzymany za rozpowszechnianie wrogiej propagandy.

Otrzymała sankcję na 1 osobę, została skierowana do Sądu.

PUBP Lidzbark Warmiński

1. Wybraniec Antoni, s. Józefa i Katarzyny z d. Retka, ur. 13 XII 1873 r., Gryźliny, pow. Olsztyn, narodowości i obywatelstwa polskiego, autochton, po-

⁵⁰ Łazdoje.

⁵¹ Wilkowo.

⁵² Miejscowości nie zidentyfikowałem.

⁵³ Parcz.

⁵⁴ Nowa Różanka.

⁵⁵ IPN Bi, 087/162/1, s. 56, luty 1954 r., obserwowana jako wysyłająca korespondencje do Niemiec.

⁵⁶ Miejscowości nie zidentyfikowałem.

⁵⁷ Nowa Różanka.

chodzenie chłopskie, zawód inżynier budowlany, bezpartyjny, były członek NSDAP, zamieszkały Lidzbark, ul. Zielona Nr. 10, zatrzymany dnia 16 X 1952 r. za rozsiewanie wrogiej propagandy, jak również pisał podania autochtonom o zmianie narodowości polskiej na niemiecką, po przesłuchaniu zwolniony z aresztu dnia 17 X 1952 r.

2. Bielan Emilia, c. Michała, ur. 5 IV 1892 r., Różnowo, gm. Dywity, narodowości i obywatelstwa polskiego, autochtonka, bezpartyjna, pochodzenie społeczne chłopskie, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zamieszkała Błotowo⁵⁸, gm. Dobre Miasto, pow. Lidzbark, zatrzymana dnia 19 X b.r. za rozsiewanie wrogiej propagandy⁵⁹.

3. Szermińska Łucja, c. Franciszka, ur. 9 VIII⁶⁰, w Płońnicy, pow. Działdowo, narodowość i obywatelstwo polskie, autochton, pochodzenie chłopskie, bezpartyjna, zamieszkała Dobre Miasto, ul. Gdańska Nr. 20. Aresztowana 18 X za szerzenie wrogiej propagandy rewizjonistycznej, na w/w uzyskano sankcje od Prokuratora.

4. Grandens Erych, s. Józefa, ur. 9 II 1912 r., Wetcha⁶¹, gm. i pow. Braniewo, narodowość i obywatelstwo polskie, autochton, bezpartyjny, pochodzenie chłopskie, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zamieszkały Różanka⁶², gm. Świątki, zatrzymany za wrogą propagandę p-ko wyborom⁶³.

PUBP Morąg

1. Glajpes Ferdynand, s. Augusta, ur. 2 V 1891 r., Siemniany⁶⁴, pow. Morąg, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, bezpartyjny, wykształcenie 8 klas szkoły niemieckiej, aresztowany dnia 16 X 1952 r. za wrogie wypowiedzi, że nie należy głosować, gdyż władza w Polsce się zmieni i na ziemie te, które są niemieckie, przyjdą Niemcy (na sankcji Prokuratora)⁶⁵.

2. Wegner Wilhelmina [!], c. Ludwika, ur. 29 XII 1895 r., w Grojszynwald⁶⁶, pow. Grudziądz, pochodzenie społeczne obszarncze, wykształcenie 8 klas szko-

⁵⁸ Głotowo.

⁵⁹ Brak reszty tekstu.

⁶⁰ Rok urodzenia nieczytelny.

⁶¹ Miejscowości nie zidentyfikowałem.

⁶² Różynka

⁶³ IPN Bi, 087/152/1, s. 43, wrzesień 1953 r., „Grandens Erik, który był w niemieckim wojsku w stopniu plutonowego, podejrzany o rozsiewanie wrogiej propagandy p-ko obecnemu ustrojowi i Zw. Radzieckiemu. Pracuje na roli, ostatnio nie notowano specjalnie jaskrawej wrogiej działalności”.

⁶⁴ Siemniany.

⁶⁵ IPN Bi, 087/154/1, s. 46, prawd. 1948 lub 1949 r., jako Ferdynand Gleiba, ur. 2 V 1893 r.; IPN Bi, 084/256, k. 66, listopad, 1952 r., jako Glejba; IPN Bi, 087/154/3, s. 10, maj 1955 r., jako Ferdynand Gleibs, „rozpowszechnia propagandę rewizjonistyczną prowojenną, że w związku z poborem do wojska niedługo rozpocznie się wojna i [na] tut. tereny powrócą Niemcy”.

⁶⁶ Miejscowości nie zidentyfikowałem.

ły niemieckiej, gospodyni domowa, mąż w/w pracuje w PGR Girgajny, gm. Zalewo, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, bezpartyjna, aresztowana dnia 15 X 1952 r. za wrogą propagandę p-ko wyborom, namawiała autochtonów, aby nie szli do wyborów w dniu głosowania (na sankcji Prokuratora).

3. Orłowska Ruta, c. byłego junkra niemieckiego, który posiadał 70 ha ziemi, pracowała na majątku PGR Daniłowa⁶⁷ i zamieszkała w Daniłowie, autochtonka, wykształcenie szkoła powszechna, obywatelstwo polskie, narodowość niemiecka, bezpartyjna. Aresztowana za to, że woływała [!] na autochtonów aby nie brali udziału w głosowaniu, po 48 godz. zwolniona⁶⁸.

4. Herman Gerard, s. Adolfa, ur. 21 VII 1929 r. Siemniany⁶⁹, gm. Zalewo, pow. Morąg, pochodzenie społeczne chłopskie, ojciec w/w były kułak, zawód rolnik, posiada 15 ha ziemi, zamieszkały Siemniany, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, bezpartyjny, były członek HJ, wykształcenie szkoła powszechna, zatrzymany dnia 19 X 1952 r. jako podejrzany o przygotowanie ulotek antywyborczych⁷⁰.

5. Kostrzewa Rajchold [!], ur. 1 I 1913 r., Stawiguda, pow. Olsztyn, pochodzenie chłopskie, ojciec w/w posiadał 56 ha ziemi, autochton, zawód nauczyciel w Szkole Powszechnej w Dobrzykach, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, były członek organizacji HJ, obecnie bezpartyjny, wykształcenie średnie, zatrzymany dnia 19 X 1952 r. za nielegalne posiadanie broni oraz wypowiedź, że nie pójdzie głosować, po 48 godz. zwolniony⁷¹.

6. Zacharanek Maksymilian, s. Jana, ur. 19 VII 1916 r., w Biskupcu, pow. Susz, autochton, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 3 ha ziemi, zawód księgowy, pracuje jako księgowy w majątku PGR Pszczółki, pow. Morąg, narodo-

⁶⁷ Prawdopodobnie: Danielówka.

⁶⁸ IPN Bi, 084/258, k. 66, listopad 1952 r., „w/w zatrzymano profilaktycznie 48 godz., przesłuchano i ostrzeżono, jednakowoż w głosowaniu udziału nie brała. Jak stwierdzono zatrzymanie w/w dało wynik pozytywny, ponieważ mała ilość autochtonów nie brała udziału w głosowaniu, reszta natomiast do głosowania poszła jawnie”; IPN Bi, 087/154/2, s. 28, wrzesień 1953 r., „wroga działalność przejawia się w postaci propagandy, gdzie to w PGR Daniłowo i Sadłowo, autochtonka Orłowska Rut wpływa na pozostałych autochtonów, jak to miało miejsce w czasie ankietyzacji, gdzie namawiała, aby nie podpisali ankietyzacji, jak również w czasie wyborów namawiała autochtonów, by ci nie brali udziału w głosowaniu. Na powyższe nie reagowali autochtoni pozytywnie ustosunkowani do obecnej rzeczywistości a nie tylko, że nie reagowali, ale [nie] ulegali wpływowi w/w”.

⁶⁹ Siemiany.

⁷⁰ IPN Bi, 087/154/1, s. 46, prawd. 1948 lub 1949 r., jako Gerhard Herman; IPN Bi, 087/154/3, s. 10, maj 1955 r., „rozpowszechnia propagandę rewizjonistyczną prowojenną, że w związku z poborem do wojska niedługo rozpocznie się wojna i [na] tut. tereny powrócą Niemcy”.

⁷¹ IPN Bi, 087/154/1, s. 41, prawd. 1948 lub 1949 r., jako Reinhold Kostrzewa, ur. 1 I 1930 r.; IPN Bi, 084/258, k. 66, „zatrzymano profilaktycznie – – który swoim postępowaniem tak w podpisywaniu Apelu Pokoju jak i w ankietyzacji w których to akcjach był opornym, wrogo oddziaływał na pozostałą ludność autochtoniczną, również przed wyborami był nastawiony by nie głosować. Po przesłuchaniu w/w i wypuszczeniu na wolność poskutkowało to i do głosowania poszli wszyscy autochtoni”.

wość niemiecka, obywatelstwo polskie, bezpartyjny, wykształcenie 7 klas szkoły powszechnej, ojciec posiadał 12 ha ziemi. Zatrzymany za wrogie, wulgarne wypowiedzi p-ko Frontowi Narodowemu i że nie jest zwolennikiem pokoju, zwolniony po 48 godzinach.

PUBP Mrąg ołgłnie przebywa 2 osoby na sankcji Prokuratora.

PUBP Mrągowo

1. Michałowski Fryderyk, s. N.N. i Marii z d. Michałowska, ur. 30 I 1884 r., w Ukcie, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne robotnicze, wykształcenie powszechne, bezpartyjny, żonaty, zatrudniony w PGR Bozowo, w charakterze majstra grupy technicznej, zamieszkały Baranowo, pow. Mrągowo. Aresztowany za utrzymywanie kontaktów z Military Permit Office⁷², za oporność w akcji ankietyzacji i niezezwołenie synowi na pójście do wojska.

2. Komorowski Zdzisław, s. Gotliba i Marii z d. Egier, ur. 24 VIII 1905 r., wieś Lubiewo, gm. Baranowo, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, rolnik, zamieszkały Fraszczce⁷³, gm. Baranowo, za rozpowszechnianie wrogiej propagandy.

3. Kwast Anna, c. Fryderyka, ur. 9 IX 1885 r., w miejscowości Dunel⁷⁴, pow. Olecko, pochodzenie społeczne robotnicze, bezpartyjna, wykształcenie powszechne, wdowa. Aresztowana za rozpowszechnianie listów obiegowych [!] o treści rewizjonistycznej⁷⁵.

4. Kalinowski Fryderyk, s. Gotliba i Wilhelminy, ur. 17 III 1884 r., w Kosewie, gm. Baranowo, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, żonaty, rolnik, aresztowany za rozpowszechnianie rewizjonistycznej propagandy⁷⁶.

5. Malinka Maksymilian, s. Teodora i Katarzyny z d. Dębowska, ur. 19 I 1908 r., Essen (Westfalia), pochodzenie społeczne rzemieślnicze, monter mechanik, za-

⁷² Zarządzenie Ministerstwa Ziem Odzyskanych z 1948 r. nakładało konieczność uzyskania zgody na wyjazd u władz konkretnej strefy okupacyjnej. Wyjazd do strefy brytyjskiej był uwarunkowany koniecznością otrzymania pozytywnej decyzji Military Permit Office przy ambasadzie Wielkiej Brytanii w Warszawie.

⁷³ Faszczce.

⁷⁴ Prawd. Dunajek.

⁷⁵ Właśc. Anna Kwas, aresztowana 6 X 1952 r., w sprawie prowadzonej przeciwko ks. Władysławowi Pilchowi [zob. powiat Mrągowo, nr 38] i Karolowi Bobrowskiemu [zob. powiat Mrągowo, nr 14], oskarżana o kolportowanie „ulotek o treści rewizjonistycznej”, miały odbywać się u niej „szadзки ludności miejsc. poch.”, postawiono jej zarzuty z art. 23 § 1 i 24 § 1 małego kodeksu karnego, zwolniona z więzienia w styczniu 1953 r.; zob. D. Krysiak, *Evangelicy w Mikolajkach. Z dziejów parafii ewangelicko-augsburskiej w latach 1945–2007*, Olsztyn 2011, ss. 105–107.

⁷⁶ IPN Bi, 084/247, k. 117, 118, październik 1952 r., „Waszk Karol [zob. pow. Mrągowo, nr 17] i Kalinowski Fryderyk, otrzymali sankcję od Prokuratora, ponieważ w toku śledztwa zebrano materiały o szerzeniu wrogiej propagandy rewizjonistycznej, jak również w czasie rewizji zakwestionowano ulotki rewizjonistyczne o treści religijnej, ponadto książkę pod tytułem »Main [!] Kampf«, wystawę obrazkową o działalności Hitlera”.

trudniony w PSK⁷⁷ w Mrągowie, bezpartyjny, żonaty, podoficer broni pancерnej Armii hitlerowskiej, zamieszkały Żelwagi, gm. Baranowo. Aresztowany za rozpowszechnianie rewizjonistycznej propagandy.

6. Wiberma Anna, c. Fryderyka i Marii z d. Konopka, ur. 22 VII 1896 r., w Krzywym, pow. Olecko, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 10 ha ziemi, bezpartyjna, wykształcenie powszechne, zamieszkała Żelwagi, gm. Baranowo. Aresztowana za kolportarz [!] rewizjonistycznych gazet.

7. Żak Karol, s. Karola i Marii z d. Rafalska, ur. 8 XI 1894 r., w Langance⁷⁸, gm. Wyszembork, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 12 ha ziemi, kułak wodzirej, były członek SS, obecnie bezpartyjny, wykształcenie powszechne, żonaty. Aresztowany za rozpowszechnianie rewizjonistycznej propagandy.

8. Guzewski Gustaw, s. Jana i Ewy z d. Nikiel, ur. 1 VII 1907 r., Choszcze⁷⁹, gm. Ukta, pow. Mrągowo, pochodzenie chłopskie, posiada 21 ha ziemi, bezpartyjny, żonaty, były członek NSDAP, zamieszkały w Kozarach⁸⁰, gm. Wyszembork, wodzirej. Aresztowany za organizowanie słuchania radia z państw kapitalistycznych i rozpowszechnianie propagandy.

9. Urban Robert, s. Gotliba i Amalii z d. Czereńska, ur. 2 I 1903 r., w Kozarach, gm. Wyszembork, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 26 ha, bezpartyjny, żonaty, zamieszkały Kozary, gm. Wyszembork. Aresztowany za rozpowszechnianie rewizjonistycznej literatury.

10. Wizner Emma, c. Adolfa i Marii z d. Dopatka, ur. 3 VIII 1921 r., Dąbrówka⁸¹, gm. Ukta, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 21 ha ziemi, bezpartyjna, wykształcenie powszechne, mężatka, aresztowana za prowadzenie rewizjonistycznej działalności wśród autochtonów.

11. Stopka Jan, s. Fryca, ur. 28 X 1903 r., w Ukcie, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 10 ha ziemi, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zamieszkały Ukta, pow. Mrągowo. Aresztowany za rozpowszechnianie rewizjonistycznej propagandy.

12. Alistrator Otto, s. Fryca, ur. 19 IX 1907 r., w Wone⁸² (Westfalia), pochodzenie społeczne robotnicze, wykształcenie powszechne, bezpartyjny, zawód robotnik, zatrudniony w Pagecie⁸³ Ruciany⁸⁴. Aresztowany za rozpowszechnianie wrogiej propagandy.

⁷⁷ Skrótu nie potrafiłem rozwiązać.

⁷⁸ Langanki.

⁷⁹ Prawd. Chostka, obecnie przysiółek.

⁸⁰ Koczarki.

⁸¹ Miejscowości nie zidentyfikowałem.

⁸² Wanne-Eickel.

⁸³ Właściwie: „Pagedzie” – Polska Agencja Drewna.

⁸⁴ Ruciane-Nida.

13. Jabłonowski Ignacy, s. Fryderyka i Marii z d. Plompas, ur. 13 XII 1913 r., Ramsowo, pow. Olsztyn, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 15 ha ziemi, bezpartyjny, żonaty, zamieszkały Żydloki⁸⁵, pow. Mrągowo. Aresztowany za propagandę antywyborczą.

14. Bubrowski Karol, s. Alberta i Emmy z d. Prostka, ur. 25 V 1871 r., Maratki⁸⁶, pochodzenie społeczne chłopskie, zawód stolarz, pracuje w PGR Dybowo, bezpartyjny, wykształcenie powszechne. Aresztowany za rozsiewanie propagandy rewizjonistycznej oraz kolportaż [!] ulotek o treści rewizjonistycznej⁸⁷.

15. Ogrzał Ernest, s. Fryderyka i Berty, ur. 9 VII 1890 r., Rozogi, gm. Rybno, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 21 ha ziemi, bezpartyjny, żonaty, zamieszkały Mikołajki. Aresztowany za rozpowszechnianie propagandy nacjonalistycznej.

16. Salomon Jan, s. Fryderyka i Luizy z d. Głowianko, ur. 25 III 1894 r., Mała Jura⁸⁸, pow. Giżycko, pochodzenie społeczne chłopskie, wykształcenie powszechne, bezpartyjny, zamieszkały Grabówek, gm. Woźnice. Aresztowany za wrogą rewizjonistyczną działalność.

17. Waszk Karol, s. Jakuba i Henryki z d. Tutos, ur. 5 IV 1877 r., Wiznowo⁸⁹, gm. Baranowo, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, rolnik, wykształcenie powszechne, żonaty, bezpartyjny, aresztowany za wrogą działalność rewizjonistyczną⁹⁰.

18. Kownacki Paweł, s. Jana i Emmy z d. Galinot, ur. 14 IV 1925 r., w Olecku, pochodzenie chłopskie, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zatrudniony jako robotnik w PGR-rze, członek Sekty Baptystów⁹¹. Aresztowany za uprawianie wrogiej propagandy.

19. Borkowski Gustaw, s. Michała i Berty z d. Udan, ur. 12 XII 1904 r., Pabychon⁹², pow. Tylża, pochodzenie robotnicze, wykształcenie powszechne, bezpartyjny, żonaty, zatrudniony jako stelmach w PGR. Aresztowany za organizowanie oporu w prowadzonych akcjach państwowych.

⁸⁵ Zyndaki.

⁸⁶ Maradki.

⁸⁷ Właśc. Karol Bobrowski, aresztowany 9 X 1952 r. w sprawie prowadzonej przeciwko ks. Władysławowi Pilchowi [zob. powiat Mrągowo, nr 38] i Annie Kwas [zob. powiat Mrągowo, nr 3], oskarżany o „redagowanie listów obiegowych o wrogiej treści”, traktowany jako „zastępca księdza ewangelickiego”, postawiono mu zarzuty z art. 23 § 1 i 24 § 1 małego kodeksu karnego, zwolniony z więzienia w styczniu 1953 r., potem związany z Kościołem metodystycznym, zob. D. Krysiak, op. cit., ss. 105–107, 119, 120.

⁸⁸ Jora Mała.

⁸⁹ Osada Małoszewo pomiędzy Baranowem a Faszczami.

⁹⁰ IPN Bi, 084/247, k. 117, 118, październik 1952 r., „Waszk Karol i Kalinowski Frydrych [zob. pow. Mrągowo, nr 4], otrzymali sankcję od Prokuratora, ponieważ w toku śledztwa zebrano materiały o szerzeniu wrogiej propagandy rewizjonistycznej, jak również w czasie rewizji zakwestionowano ulotki rewizjonistyczne o treści religijnej, ponadto książkę pod tytułem »Main [!] Kampf«, wystawę obrazkową o działalności Hitlera”.

⁹¹ Polski Kościół Chrześcijan Baptystów.

⁹² Miejscowości nie zidentyfikowałem.

20. Czojka Anna, c. Franciszka i Marii z d. Kilińska, ur. 17 VI 1919 r., Ruska Wieś, gm. Wyszembork, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, wykształcenie powszechne, bezpartyjna, mężatka, zamieszkała Ruska Wieś, gm. Wyszembork. Aresztowana za rozsiewanie wrogiej propagandy rewizjonistycznej.

21. Kiełpsz Otto, s. Karola i Karoliny z d. Bruderek, ur. 21 XI 1909 r., w Grabowie, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, wykształcenie powszechne, żonaty, bezpartyjny, posiada 46 ha ziemi, zamieszkały Grabowo, gm. Marcinkowo. Aresztowany za uprawianie rewizjonistycznej propagandy, wodzirej.

22. Bitkowski Bernard, s. Augusta i Franciszki, ur. 9 X 1900 r., w Marcinkowie, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne robotnicze, wykształcenie powszechne, żonaty, bezpartyjny, zatrudniony jako ślusarz w PKS Mrągowo. Aresztowany został za propagandę, że oficerowie Polscy zostali zamordowani w Katyniu przez Władze Związku Radzieckiego.

23. Tutos Fryderyk, s. Gotliba i Amalii z d. Nagiel, ur. 5 V 1894 r., w Kosewie, pow. Mrągowo, pochodzenie chłopskie, wykształcenie powszechne, żonaty, bezpartyjny, rolnik, posiada 20 ha ziemi, aresztowany za propagandę.

24. Moldenhausner Maks, s. Rudolfa i Karoliny z d. Lubek, ur. 15 XII 1885 r., w Borowie⁹³, gm. Rybno, pow. Mrągowo, pochodzenie chłopskie, wykształcenie powszechne, żonaty, bezpartyjny, rolnik, posiada 15 ha ziemi, aresztowany za uprawianie wrogiej propagandy rewizjonistycznej.

25. Kiełpsz Ryszard, s. Jana i Luizy, ur. 7 X 1900 r., Kilimczykowo⁹⁴, pow. Giżycko, pochodzenie społeczne chłopskie, wykształcenie powszechne, żonaty, bezpartyjny, rolnik, posiada 10 ha ziemi, były członek NSDAP. Aresztowany za propagandę rewizjonistyczną⁹⁵.

26. Nieworowski Jan, s. Jana i Marii z d. Bella, ur. 22 XI 1901 r., w miejscowości Dudy⁹⁶, pow. Olecko, wykształcenie powszechne, żonaty, bezpartyjny, pochodzenie społeczne chłopskie, aresztowany za przechowywanie książek o treści rewizjonistycznej.

27. Zdrojek Maks, s. Jakuba i Augusty z d. Gruzewska, ur. 7 IX 1922 r., Jeże, pow. Pisz, pochodzenie chłopskie, wykształcenie powszechne, bezpartyjny, żonaty, zamieszkały Ukta. Aresztowany za znieważanie władzy.

28. Hejdasz Gustaw, s. Gotliba i Luizy z d. Józwik, ur. 18 V 1897 r., Borowy Las, gm. Rybno, pow. Mrągowo, pochodzenie chłopskie, rolnik, bezpartyjny, wy-

⁹³ Borowe.

⁹⁴ Uźranki.

⁹⁵ IPN Bi, 087/151/1, s. 29, wrzesień 1952, „czł. NSDAP, zam. Borowo-Las. W okresie hitleryzmu posiadał majątek ziemski. Wśród autochtonów cieszy poważaniem”.

⁹⁶ Dudki.

kształcenie powszechne, żonaty, zamieszkały Borowy Las. Aresztowany za rozpowszechnianie propagandy rewizjonistycznej.

29. Lukas Ernest, s. Wilhelma, i Wilhelminy z d. Rost, ur. 29 I 1897 r., Parstajan⁹⁷, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, wykształcenie powszechne, bezpartyjny, żonaty, zamieszkały Wigryny⁹⁸, gm. Ukta. Aresztowany za propagandę antywyborczą.

30. Nędza Gerhard, s. Fryderyka i Wilhelminy z d. Grzana, ur. 8 I 1923 r., w Krutyńskim Piecu⁹⁹, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, wykształcenie powszechne, żonaty, bezpartyjny, zamieszkały Krutyński Las¹⁰⁰, gm. Ukta. Aresztowany za zbiorowe słuchanie radia zagranicznego z państw kapitalistycznych.

31. Rudnik Fryderyk, s. Fryderyka i Frydy ur. 31 XII 1884 r., w Zgodnie¹⁰¹, gm. Ukta, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, zatrudniony jako robotnik leśny, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, aresztowany za propagandę antywyborczą.

32. Zieliński Emil, s. Karola i Anny z d. Kania, ur. 4 III 1891 r., Łosinki¹⁰², pow. Nidzica, pochodzenie chłopskie, posiada 6 ha, bezpartyjny, żonaty, wykształcenie powszechne, zamieszkały Henrykowo¹⁰³, gm. Sorkwity, aresztowany za wrogie wypowiedzi odnośnie akcji wyborczej.

33. Grzęda Ernst, s. Henryka i Henrity [!], ur. 19 X 1928 r., Mała Jura¹⁰⁴, pow. Giżycko, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 20 ha, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, żonaty, zamieszkały Pieczki¹⁰⁵. Aresztowany za uprawianie szeptanej propagandy.

34. Geden Jan, s. Fryderyka i Reginy z d. Guzewska, ur. 2 IX 1897 r., miejscowość Dłużec, gm. Sorkwity, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, wykształcenie powszechne, żonaty, były członek NSDAP, bezpartyjny, posiada 27 ha ziemi, zamieszkały Dłużec, gm. Sorkwity. Aresztowany za rozsiewanie wrogiej propagandy.

35. Pokora Otto, s. Jana i Marii z d. Świder, ur. 27 VIII 1907 r., Krzywe, gm. Marcinkowo, pow. Mrągowo, pochodzenie chłopskie, wykształcenie powszechne, żonaty, bezpartyjny, aresztowany za propagandę.

⁹⁷ Miejscowości nie zidentyfikowałem.

⁹⁸ Wigryny.

⁹⁹ Krutyński Piec.

¹⁰⁰ Zielony Lasek (część Krutyńskiego Piecka).

¹⁰¹ Zgon?

¹⁰² Miejscowości nie zidentyfikowałem.

¹⁰³ Jędrychowo.

¹⁰⁴ Jora Mała.

¹⁰⁵ Piecki.

36. Tutas Henryk, s. Pawła, i Klary z d. Szelağ, ur. 11 II 1925 r., Wigryny¹⁰⁶, gm. Ukta, pow. Mrągowo, pochodzenie chłopskie, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, żonaty, aresztowany za zbiorowe słuchanie audycji radiowej z państw kapitalistycznych¹⁰⁷.

37. Włocka Zygfryd, s. Alberta i Lidy, ur. 28 VII 1931 r., Mikosy¹⁰⁸, pow. Pisz, pochodzenie społeczne chłopskie, wykształcenie powszechne, bezpartyjny, zamieszkały Boże, gm. Wyszembork. Aresztowany za pisanie wierszy o treści rewizjonistycznej.

38. Pilch Władysław, s. Piotra, ur. 16 X 1913 r., Cieszyn, ks. Ewangelicko Augsburski, zamieszkały Mikołajki, pow. Mrągowo¹⁰⁹.

Na w/w uzyskano sankcję prokuratorską, którzy [!] zostaną skierowani na drogę postępowania sądowego.

Niżej podaje aresztowanych profilaktycznie, którzy po krótkim pobycie w areszcie zostali zwolnieni:

1. Komik Kurt, s. Hermana i Marii, ur. 3 II 1900 r., Małe Łapie¹¹⁰, pow. Grądzki¹¹¹, pochodzenie rzemieślnicze, zawód elektromonter, zatrudniony w Gazowni Miejskiej w Mrągowie, były członek NSDAP, obecnie członek PZPR, wykształcenie powszechne, żonaty, zatrzymany dnia 8 X 1952 r. za oddziaływanie w duchu rewizjonistycznym na miejscową ludność, zwolniony dnia 19 X 1952 r.

2. Placch [!] Fryc, s. Fryca i Anny, ur. 18 XII 1899 r., w Kozłowie, gm. Rybno, Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 2 ha ziemi, pracuje w PSS¹¹² w Mrągowie jako furman, były członek NSDAP, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zatrzymany 7 X 1952 r. za słuchanie audycji z państw kapitalistycznych, zwolniony 19 X br.

3. Szrkowski Enold [!], s. Karola i Anny, ur. 12 V 1918 r., w Olecku, pochodzenie chłopskie, zawód ślusarz, zatrudniony w PKS w Mrągowie, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, żonaty, zatrzymany 13 X 1952 r. za wrogie wypowiedzi odnośnie wyborów, zwolniony 19 X 1952 r.

4. Szejba Rudolf, s. Jana i Marii, ur. 28 I 1930 r., w Mrągowie, pochodzenie robotnicze, wykształcenie powszechne, zawód ślusarz, pracuje w Szpitalu Powia-

¹⁰⁶ Wygryny.

¹⁰⁷ IPN Bi, 084/107, k. 238, październik 1952 r., pod koniec września „aresztowany za szerzenie propagandy wojennej”.

¹⁰⁸ Mikosze.

¹⁰⁹ Aresztowany 9 X 1952 r., w sprawie prowadzonej przeciwko Annie Kwas [zob. powiat Mrągowo, nr 3] i Karolowi Bobrowskiemu [zob. powiat Mrągowo, nr 14], postawiono mu zarzuty z art. 23 § 1 i 24 § 1 małego kodeksu karnego, zwolniony z więzienia 12 stycznia 1953 r., zob. D. Krysiak, op. cit., ss. 105–107, 119, 120.

¹¹⁰ Miejscowości nie zidentyfikowałem.

¹¹¹ Grudziądz.

¹¹² Powszechna Spółdzielnia Spożywców.

towym jako palacz, bezpartyjny, zatrzymany 13 X 1952 r. za to, iż wypowiedział się, że nie będzie głosował, zwolniony 19 X 1952 r.

5. Papis Jan, s. Fryderyka i Luizy, ur. 3 VII 1887 r., w Grodzisku, pow. Pisz, pochodzenie robotnicze, pracuje w tartaku w Mrągowie jako traktorysta, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zatrzymany 7 X 1952 r. za wrogię wypowiedzi odnośnie wyborów, zwolniony 19 X 1952 r.

6. Kamiński Ernst, s. Wilhelma, ur. 27 V 1905 r., Nowe Szymony¹¹³, pow. Szczytno, zamieszkały Mrągowo, zawód szofer, pracuje w Wydziale Zdrowia¹¹⁴ w Mrągowie jako kierowca, kandydat do PZPR, wykształcenie powszechne, zatrzymany 6 X 1952 r. za działalność rewizjonistyczną, zwolniony 18 X br.

7. Grzana Fryc, s. Fryca i Augusty, ur. 7 II 1881 r., w Pieckach, pow. Mrągowo, pochodzenie chłopskie, posiada 10 ha ziemi, zamieszkały Lipowo, gm. Baranowo, były członek NSDAP, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zatrzymany 4 X 1952 r. za wrogą propagandę, zwolniony 6 X 1952 r.

8. Krysz Jan, s. Michała i Szarloty, ur. 12 II 1895 r., Rypieroł¹¹⁵, pow. Giżycko, pochodzenie chłopskie, kułak, posiada 26 ha, zamieszkały Sady, gm. Baranowo, członek PZPR, wykształcenie powszechne, żonaty, zatrzymany 4 X 1952 r. za propagandę, zwolniony 11 X 1952 r.

9. Szwillo Trauta, c. Fryca, ur. 7 III 1929 r., w Zelwegach¹¹⁶, pow. Mrągowo, pochodzenie robotnicze, pracuje w Sp-ni Tkackiej w Zelwegach, bezpartyjna, wykształcenie powszechne, zatrzymana 7 X 1952 r. za działalność rewizjonistyczną, zwolniona 16 X 1952 r.

10. Rajnhold Amalia, c. Gotliba i Reginy, ur. 20 I 1881 r., Duża Jura¹¹⁷, pow. Giżycko, pochodzenie chłopskie, posiada 3½ [ha] ziemi, wykształcenie powszechne, bezpartyjna, zamieszkała w Baranowie, zatrzymana za wrogą działalność odnośnie wyborów i zwolniona.

11. Ciesła Luiza, c. Jachona [!], ur. 2 VII 1896 r., w Baranowie, pochodzenie chłopskie, rolnik, posiada 7 ha ziemi, zamieszkała Baranowo, bezpartyjna, wykształcenie powszechne, zatrzymana 15 X 1952 r. za propagandę antywyborczą.

12. Sakowski Gustaw, s. Wilhelma, ur. 7 III 1884 r., Westfalia, pochodzenie chłopskie, rolnik, posiada 10 ha, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zatrzymany 15 X 1952 r. za propagandę antywyborczą.

¹¹³ Szymany.

¹¹⁴ Zapewne Wydział Zdrowia Powiatowej Rady Narodowej.

¹¹⁵ Miejscowości nie zidentyfikowałem.

¹¹⁶ Zelwagi.

¹¹⁷ Jora Wielka.

13. Weis Urlych [!], s. Pawła, ur. 22 IX 1932 r., w Lubiewo, pow. Mrągowo, pochodzenie robotnicze, wykształcenie powszechne, mechanik, zatrudniony PGR Baranowo, zatrzymany 15 X 1952 r.

14. Krol Fryc, s. Adolfa i Anny, ur. 6 II 1931 r., w Dobrym Lesie¹¹⁸, pow. Mrągowo, pochodzenie chłopskie, pracuje w PGR, bezpartyjny, wykształcenie 4 klasy szkoły powszechnej, zatrzymany 5 X 1952 r. za wrogi stosunek do Polski Ludowej, zwolniony 9 X 1952 r.

15. Goldbach Albert, s. Rudolfa i Marii, ur. 18 IV 1906 r., Jakubowo, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 6 ha, zamieszkały Jakubowo, gm. Piecki, były członek NSDAP, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zatrzymany 5 X 1952 r. za propagandę, zwolniony 20 X 1952 r.

16. Miller Jadwiga, c. Juliana i Idy, ur. 31 I 1922 r., Godwengen¹¹⁹, pow. Nidzica, pochodzenie społeczne robotnicze, pracuje w PGR Bałowo, jako robotnica, bezpartyjna, wykształcenie powszechne, zatrzymana 15 X br. za wrogie wypowiedzi odnośnie wyborów.

17. Drużyński Ginter, s. Ewalda, ur. 11 IV 1935 r., Nakoniady¹²⁰, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne robotnicze, traktorzysta, pracuje w PGR Nakoniady jako traktorzysta, bezpartyjny, wykształcenie 4 klasy szkoły powszechnej, zatrzymany¹²¹.

18. Frysz Paul, s. Rudolfa i Miny, ur. 10 XI 1918 r., w Rudziskach¹²², pow. Mrągowo, pochodzenie chłopskie, posiada 10 ha, w Budziskach¹²³, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zatrzymany 15 X 1952 r. za wrogie wypowiedzi odnośnie wyborów, zwolniony 19 X 1952 r.

19. Janowski Zdzisław, s. Fryca i Henryki, ur. w 1893 r. w Gronowie, gm. Wyszembork, pochodzenie chłopskie, posiada 30 ha, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zatrzymany 15 X 1952 r. za wrogie wypowiedzi odnośnie wyborów.

20. Pszczła Robert, s. Karola, ur. 23 V 1900 r., Kozary¹²⁴, pow. Mrągowo, kułak, pracuje na gospodarstwie rolnym, 24 ha w Kozarach, były członek NSDAP, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zatrzymany 15 X 1952 r. za wrogie wypowiedzi odnośnie wyborów.

21. Redek Erych, s. Ryszarda, ur. 30 VIII 1920 r., w Krutyń¹²⁵, pow. Mrągowo, pochodzenie społeczne chłopskie, zawód ślusarz, posiada warsztat ślusarski

¹¹⁸ Dobry Lasek.

¹¹⁹ Właśc. niem. Gedwangen, pol. Jedwabno.

¹²⁰ Nakomiady.

¹²¹ Brak reszty tekstu.

¹²² Prawd.: Budziska.

¹²³ Prawd.: Budziska.

¹²⁴ Koczarki.

¹²⁵ Krutyń.

w Krutyniu, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zatrzymany dnia 2 X 1952 r. za wrogą rewizjonistyczną działalność.

22. Strojek Maks, s. Jakuba, ur. 7 IX 1922 r., Jołe¹²⁶, pow. Pisz, pochodzenie społeczne robotnicze, posiada warsztat kowalski w Ukcie, wykształcenie powszechne, bezpartyjny, żonaty, zatrzymany dnia 6 X 1952 r. za wrogą działalność rewizjonistyczną.

23. Gawlik Ida, c. Augusta i Henryki, ur. 20 IX 1914 r., w Iznucie¹²⁷, gm. Ukta, pow. Mrągowo, pochodzenie robotnicze, pracuje jako woźna w Iznucie, gm. Ukta, bezpartyjna, wykształcenie powszechne, zatrzymana 15 X 1952 r. za propagandę odnośnie wyborów.

24. Sieczka Anna, c. Gotliba i Marii, ur. 25 IV 1901 r., Wigryny¹²⁸, gm. Ukta, pow. Mrągowo, pochodzenie robotnicze, zamieszkała Guzianka¹²⁹, gm. Ukta, bezpartyjna, wykształcenie powszechne, zatrzymana 15 X 1952 r. za rozpowszechnianie wrogiej propagandy, zwolniona 19 X 1952 r.

25. Podal Karol, s. Gotliba i Amali, ur. 18 IX 1898 r., (Westfalia), pochodzenie chłopskie, posiada 14 ha, zamieszkały Henrykowo¹³⁰, gm. Sorkwity, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zatrzymany 4 X 1952 r. za szerszenie propagandy.

26. Gorczyca Gustaw, s. Jana i Luizy, ur. 6 II 1893 r., w Kamionce, gm. Rybno, pochodzenie chłopskie, posiada 12 ha ziemi w Marotkach¹³¹, gm. Sorkwity, były członek NSDAP, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zatrzymany 4 X 1952 r. za wrogie wystąpienie za zebraniu gromadzkim, zwolniony 10 X 1952 r.

27. Manior Karol, s. Juliusza i Berty, ur. 2 I 1931 r., Borowski Las, gm. Rybno, pow. Mrągowo, pochodzenie chłopskie, zawód rybak, zamieszkały Szarloty¹³², gm. Sorkwity, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zatrzymany 19 X 1952 r. i zwolniony.

28. Bucholc Marta, c. Augusta i Marii, ur. 29 VIII 1900 r., Grabowo, pow. Mrągowo, pochodzenie chłopskie, posiada 14 ha ziemi, zamieszkała Henrykowo¹³³, wykształcenie powszechne, bezpartyjna, zatrzymana 19 X 1952 r. za wrogie ustosunkowanie się do wyborów.

29. Fijuk Irena, c. Antoniego, ur. 20 IV 1927 r., Czerniki, pow. Reszel, pochodzenie robotnicze, robotnica Wytwórni Wód Gazowych, bezpartyjna, wykształcenie powszechne, zatrzymana 13 X 1952 r. za propagandę i zwolniona.

¹²⁶ Prawd. Jeże.

¹²⁷ Iznota.

¹²⁸ Wigryny.

¹²⁹ Obecnie ośrodek wypoczynkowy.

¹³⁰ Jędrychowo.

¹³¹ Maradki.

¹³² Szarlaty, obecnie część wsi Nibork.

¹³³ Jędrychowo.

30. Kopeć Paweł, s. Gustawa i Szarloty, ur. 16 III 1907 r., w Stance Małej¹³⁴, pow. Mrągowo, pochodzenie chłopskie, posiada 13 ha ziemi, bezpartyjny, żonaty, wykształcenie powszechne, zatrzymany 1 X 1952 r. za propagandę¹³⁵.

31. Laszczyk Otto, s. Michała i Luizy, ur. 2 VIII 1895 r., pochodzenie chłopskie, posiada 10 ha ziemi, zamieszkała Gazwa¹³⁶, gm. Marcinkowo, bezpartyjny, żonaty, wykształcenie powszechne, były podoficer armii hitlerowskiej, zatrzymany 6 X 1952 r. za propagandę rewizjonistyczną.

32. Kruska Ryszard, s. Rudolfa, ur. 29 IV 1898 r., były członek NSDAP.

33. Frejberg Emil, s. Jana, ur. 3 IV 1897 r., Zdrój Piecki¹³⁷, pow. Mrągowo, były żandarm.

34. Manier Juliusz, s. Jakuba, ur. 9 III 1888 r., Kromnice¹³⁸, gm. Marcinkowo, były członek NSDAP¹³⁹.

PUBP Nidzica¹⁴⁰

1. Rogala Emil, s. Gotliba, ur. 1887 r., Narty, pow. Nidzica, pochodzenie chłopskie, 40 ha ziemi, narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjny, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zatrzymany 19 X 1952 r. za uprawianie propagandy rewizjonistycznej i antywyborczej.

2. Solk Herman, s. Karola, ur. 7 II 1902 r., Gardyny, pow. Nidzica, pochodzenie chłopskie, 20 ha ziemi, narodowości i obywatelstwa polskiego, bezpartyjny, 8 klas szkoły powszechnej, aresztowany dnia 18 X 1952 r. za rozsiewanie propagandy antywyborczej¹⁴¹.

¹³⁴ Stama.

¹³⁵ IPN Bi, 084/247, k. 117, 118, październik 1952 r., „zwolniony został jeden, Kopeć Paweł, na którego to chłopci gromady Polska Wieś napisali zbiorowy list o prowadzonej przez niego wrogiej działalności. W toku przeprowadzonej sprawy podani świadkowie bronili go, wypierając się złożonych własnoręcznych podpisów, złożonych na zbiorowym liście do Redakcji »Gromada«”.

¹³⁶ Gązwa.

¹³⁷ Zyzdrojowy Piecek.

¹³⁸ Krzywe.

¹³⁹ IPB Bi, 087/151/1, s. 29, wrzesień 1952 r., „z okresu hitlerowskiego wójt gminy. Posiada gospodarstwo 20 ha”.

¹⁴⁰ IPN Bi, 087/157, s. 27, grudzień 1952 r., wspomniano o aresztowaniu w ramach akcji „A” siedmiu osób, w wykazie sporządzonym przez PUBP w Nidzicy, znajduje się jeszcze nazwisko Marii Lichtenstajn, „podejrzana w wrogą propagandę. – Sprawa Lichtenstajn Marii została przesłana do Warszawy celem ukarania Obozem Pracy powyżej lat 2-ch”, natomiast brak w nim nazwisk Waltera Płoca i Emila Rogala; IPN Bi, 084/107, k. 237, wrzesień 1952 r., „aresztowana po zagadnieniu autochtonicznym”, „pochodzenie społeczne chłopskie, z zawodu rolnik, została aresztowana za rozpowszechnianie wrogiej rewizjonistycznej działalności, czym powodowała ferment wśród ludności autochtonicznej”.

¹⁴¹ Właśc. Hermann Salk. IPN Bi, 087/163/2, s. 30, maj 1952 r., H. Solk, ur. 7 II 1908 r., aresztowany „za wrogie wypowiedzi i namawianie do niewypełniania ankiet”; IPN Bi, 084/107, k. 202, maj 1952 r., „zatrzymany po linii ankietyzacji Solk Herman, s. Karola i Amalii, ur. 7 II 1908 r., właściciel 20 ha ziemi, zamieszkały Gardyny, pow. Nidzica”; IPN Bi, 087/157, s. 27, grudzień 1952 r., jako Herman Salk; s. 39, maj 1962 r., 30 stycznia 1962 r. została założona „sprawa operacyjnej-obszerności” na Hermana i Horsta Salków jako „rewizjonistów niemieckich”.

3. Ploc Walter, s. Augusta, ur. 20 V 1932 r., Woły¹⁴², pow. Nidzica, pochodzenie chłopskie, 12 ha ziemi, rolnik, PGR Orłowo, narodowość i obywatelstwo polskie, wykształcenie szkoła powszechna, aresztowany dnia 18 X 1952 r. za czynne znieważenie członków Frontu Narodowego.

4. Chartuk Wilhelm, s. Jana, ur. 9 VIII 1908 r. w Orłowie, pow. Nidzica, pochodzenie chłopskie, 5 ha ziemi, robotnik rolny, PGR Orłowo, narodowości i obywatelstwa polskiego, aresztowany za propagandę antywyborczą¹⁴³.

5. Rekrop Fryda, c. Karola i Marii z d. Wincenty, ur. 28 XII 1905 r., Gelzen Kirchen¹⁴⁴, pochodzenie chłopskie, ojciec posiadał 10 ha, rolnik, zatrudniona w S-Ini Prod. Nibork II, narodowość i obywatelstwo polskie, kandydat PZPR, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, aresztowana dnia 17 X 1952 r. za rozpowszechnianie propagandy rewizjonistycznej¹⁴⁵.

6. Libuda Ernest, s. Gurtowa [!] i Wilhelminy, ur. 27 I 1927 r.¹⁴⁶, Jabłonka, pow. Nidzica, pochodzenie chłopskie, posiada 12 ha ziemi, z zawodu kowal, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, narodowości i obywatelstwa polskiego, bezpartyjny, aresztowany 18 X 1952 r. za rozpowszechnianie propagandy rewizjonistycznej¹⁴⁷.

7. Nikuta Adam, s. Fryca i Anny z d. Pogowocka [?], ur. 30 I 1884 r., Czarny Piec, pow. Nidzica, pochodzenie chłopskie, posiada 12 ha ziemi, rolnik, narodowości i obywatelstwa polskiego, wykształcenie 7 klas szkoły powszechnej. Aresztowany dnia 30 IX 1952 r. za rozsiewanie wrogiej propagandy rewizjonistycznej¹⁴⁸.

8. Rogala Ernest, s. Krzysztofa i Anny, ur. 3 III 1899 r., w Młynowie¹⁴⁹, pow. Nidzica, pochodzenie chłopskie, 8 ha ziemi, narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjny, rolnik, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, aresztowany dnia 30 IX 1952 za propagandę rewizjonistyczną¹⁵⁰.

¹⁴² Wały.

¹⁴³ IPN Bi, 087/157, s. 27, grudzień 1952 r., jako Wilim Hartung.

¹⁴⁴ Gelsenkirchen.

¹⁴⁵ IPN Bi, 087/157, s. 27, grudzień 1952 r. jako Fryda Pukrop.

¹⁴⁶ Ur. 27 I 1925.

¹⁴⁷ Zob. także *Wstęp*.

¹⁴⁸ IPN Bi, 084/107, k. 237, wrzesień 1952 r., „aresztowany po zagadnieniu autochtonicznym”; „rolnik, bezpartyjny, został aresztowany za sabotowanie zarządzeń władzy ludowej, jako wodzirej w gromadzie rozpowszechniał fałszywe wiadomości wśród autochtonów, czym chamował [!] przebieg dotychczasowej akcji”.

¹⁴⁹ Małszewo.

¹⁵⁰ IPN Bi, 084/107, k. 237, wrzesień 1952 r., jako Ernest Rogala, „został aresztowany za wrogi stosunek do Polski Ludowej oraz był oporny w dotychczasowych akcjach prowadzonych przez Państwo, co ujemnie wpływało na innych autochtonów”; IPN, Bi, 087/157, s. 11, brak daty, jako Ernst Rogala, ur. 3 III 1889 r., Małszewo, gm. Jedwabno, „był żandarmem niemieckim na terenie powiatu Przasnysz. Przybył ze strefy angielskiej. Obecnie rodzina w/w zam. w Małszewie gm. Jedwabno, pow. Nidzica, zaś sam wymieniony w dniu 19 X 52 r. został aresztowany i siedzi w więzieniu. W czasie rewizji domowej została znaleziona prasa niemiecka o wrogiej treści”; s. 26, grudzień 1952 r., opis sprawy: „W gminie Jedwabno, w więkrzych [!] skupiskach tego elementu w roku 1952 ujawniono wrogie wystąpienie w prowadzonych akcjach państwowych i hamowanie ich. Fakty te szczególnie miały miejsce w Wałach, Małszewie, Natać Duża oraz Czarny Piec i Baldy. W toku opracowania

9. Loch Karol, s. Gotliba i Gotliby z d. Rogala, ur. 12 II 1910 r. Natoć Mała¹⁵¹, pochodzenie chłopskie, posiada 12 ha, rolnik, bezpartyjny, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, aresztowany dnia 8 X 1952 r. za rozpowszechnianie wrogiej propagandy rewizjonistycznej i antywyborczej.

W PUBP uzyskano sankcje prokuratorskie na 6-ść osób, z tego jedna została skierowana do sądu.

PUBP Ostróda¹⁵²

1. Zwoliński Herman, s. Adolfa, ur. 31 V 1900 r. Dekenwald¹⁵³, pow. Ostróda, pochodzenie społeczne robotnicze, zawód oborowy, zamieszkały Szyldak, gm. Szyldak, pow. Ostróda, autochton, obywatelstwo polskie, narodowość niemiecka, bezpartyjny z przeszłości i obecnie, wykształcenie 4 klasy szkoły powszechnej, aresztowany 3 X 1952 r. za namawianie osób postronnych (autochtonów) do niepodpisywania ankiet i powiązanie ze Środkiem [!] Rewizjonistycznym Niemiec Zachodnich oraz nie podpisał Apelu Sztokholmskiego¹⁵⁴, wyraził się, że chce wojny (siedzi na sankcji prokuratorskiej)¹⁵⁵.

2. Bruzda Gustaw, s. Jana i Zuzanny, ur. 20 XII 1882 r., w Mańkach, gm. Bieśał, pow. Ostróda, pochodzenie chłopskie, (ojciec w/w posiada[ł] 70 ha), zawód masarz, zamieszkały w Mańkach, posiada 42 ha ziemi, autochton, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, bezpartyjny z przeszłości i obecnie, wykształcenie 8 klas szkoły niemieckiej, aresztowany dnia 2 X 1952 r. Wymieniony wypowiedział się do autochtonów, że jesteśmy Niemcami i pozostaniemy Niemcami i nie trzeba się nikogo bać, gdyż za nami jest Ameryka i 48 państw oraz że obecna granica na Odrze i Nysie tak nie pozostanie, siedzi na sankcji¹⁵⁶.

osób wyróżniających [!] się swą wrogą działalnością stwierdzono, że osoby te utrzymują szerokie kontakty ze znajomymi i krewnymi w Niemczech Zachodnich i na podstawie tej korespondencji rozpowszechniali wrogą propagandę rewizjonistyczną i zamawiali [!] akcję skupu i inne. Faktem jest, że w czasie aresztowania jednego z tych figurantów w gm. Jedwabno znaleziono w czasie rewizji domowej listy i czasopisma w języku niemieckim o wrogiej treści, sprawa ta została zrealizowana, figurant siedzi w więzieniu”.

¹⁵¹ Natać Mała.

¹⁵² IPN Bi, 084/165, k. 89, październik 1952 r., wykaz aresztowanych w ramach akcji „A” zawiera jeszcze nazwisko Gerharda Sopla, „został w dniu 2 X 52 r. operacyjnie wykorzystany do rozpracowania grupy i dalszych figurantów sprawy »Związku pięć«”, zob. pow. Ostróda, nr 7–11.

¹⁵³ Przysiółek Ciemniak (niem. Dunkelwald).

¹⁵⁴ Właśc. Apel Sztokholmski. Orędzie Światowej Rady Pokoju w sprawie zakazu stosowania broni atomowej, podpisywane latem 1950 r., głównie w krajach komunistycznych.

¹⁵⁵ IPN Bi, 084/165, k. 89, październik 1952 r., „na terenie PGR Szyldak pracuje większa część robotników pochodzenia autocht. i oni są pozytywni i w każdej akcji politycznej autochtoni ci, kiedy chcą chętnie wypełnić swój obowiązek względem państwa muszą się kryć przed Zwolińskim, byleby on nie widział i nie wiedział o tym, co oni podpisują. – – Wym. również fałszuje odebrane mleko do krów, ale ponieważ on w tym kierunku jest specjalistą, robi to tak sprytnie, że kierownik gospodarstwa nie może się zorientować”.

¹⁵⁶ IPN Bi, 084/680, k. 5, kwiecień 1958 r., wraz z innymi członkami rodziny, mimo iż nie uzyskał zezwolenia, przygotowuje się do wyjazdu do Niemiec.

3. Dalkowski Juliusz, s. Adama, ur. 31 XII 1901 r., Brzydowo, gm. Tyrłowo¹⁵⁷, pow. Ostróda, pochodzenie socjalne chłopskie, ojciec w/w posiada 26 ha ziemi, zawód rolnik, zamieszkały Glaznoty, gm. Pietrzwałd, posiada 12 ha ziemi, autochton, narodowość i obywatelstwo polskie, przynależność partyjna z przeszłości i obecnie bezpartyjny, wykształcenie 7 klas szkoły powszechnej. Zatrzymany dnia 19 X 1952 r. za rozsiewanie wrogiej propagandy, nie podpisał ankiety, że jemu pisali z Niemiec Zachodnich, aby nie podpisywał dokumentów polskich (pobrano oświadczenie o lojalności w/w)¹⁵⁸.

4. Kowalski Albert, s. Alberta, ur. 6 VII 1904 r., w Olsztynku, pow. Ostróda, pochodzenie społeczne mieszczańskie, zawód stolarz, zamieszkały Olsztynek, pow. Ostróda, autochton, pracownik Sp-ni Artystyczno-Ludowej w Olsztynku jako stolarz, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, przynależność partyjna z przeszłości i obecnie bezpartyjny, wykształcenie 7 klas szkoły powszechnej. Aresztowany dnia 14 X 1952 r., szkalował obecny ustrój oraz akcję przedwyborczą, sankcję pobrano dnia 14 X 1952 r.

5. Rostek Willi – Otto, s. Adama, ur. 25 IV 1917 r., Tafelki¹⁵⁹, gm. Biesal, pow. Ostróda, pochodzenie społeczne chłopskie, ojciec w/w posiadał 12 ha ziemi, zawód szofer – mechanik, pracuje dorywczo, zamieszkały Bajtkowo¹⁶⁰, pow. i gm. Ostróda, posiada 7 ha ziemi, autochton, narodowość Polska i obywatelstwo polskie, przynależność partyjna z przeszłości nie stwierdzona, obecnie bezpartyjny, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zatrzymany dnia 18 X 1952 r. za rozsiewanie wrogiej propagandy, wypowiadał się publicznie, że za takim rządem Polskim głosować nie będzie, zwolniony dnia 20 X 1952 r.

6. Brzoska Kurt, s. Wilego, ur. 16 IV 1940 r., w Waninie¹⁶¹, gm. Tyrowo, pow. Ostróda, pochodzenie chłopskie, ojciec w/w posiada 2 ha ziemi, przy rodzicach, zamieszkały Ostróda, ul. Polna 3, autochton, narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjny, wykształcenie 3 klasy szkoły powszechnej. Aresztowany dnia 20 X 1952 r. za zerwanie portretów Dostojników Państwa w Komitecie Frontu Narodowego w obwodzie Nr. 65, skierowany do domu poprawczego¹⁶².

7. Balcer Hans, s. Alfreda i Berty z d. Ezjeman, ur. 25 VI 1932 r., w Ostródzie, narodowość i obywatelstwo polskie, pochodzenie inteligent pracujący, wykształ-

¹⁵⁷ Tyrłowo.

¹⁵⁸ IPN Bi, 084/165, k. 101, listopad 1952 r., „w trakcie przesłuchania świadków nie wszyscy potwierdzili posiadane przez nas informacje i sprawa do realizacji nie nadawała się, w związku z tym został on zwolniony”.

¹⁵⁹ Kątno.

¹⁶⁰ Prawd. Kajkowo.

¹⁶¹ Wirwajdy.

¹⁶² IPN Bi, 084/165, k. 100, listopad 1952 r., jako Kurt Brzoska, ur. Werliny, gm. Tyrowo, „aresztowany dnia 16.10.1952 r. za drukowanie ulotek o treści antypaństwowej”.

cenie 3 klasy szkoły gimnazjum niemieckiej [!], bez zawodu, zamieszkały Ostróda, ul. 1 Maja Nr. 10, posiada własny dom piętrowy, zatrzymany dnia 25 IX 1952 r. za zbiorowe słuchanie audycji z państw kapitalistycznych oraz za przynależność do nielegalnej organizacji (na sankcji Prokuratora)¹⁶³.

8. Freszke Jan – Jungiej [!], s. Gotschalda i Anny z d. Zinder, ur. 16 II 1933 r., w Ostródzie, narodowość niemiecka, obywatelstwo Polskie, autochton, pochodzenie robotnicze, bez zawodu, bezpartyjny, wykształcenie 7 klas szkoły powszechnej, zamieszkały Ostróda, ul. Waculewskiej¹⁶⁴ 7. W/w zatrzymany dnia 25 IX 1952 r. za zbiorowe słuchanie radia z państw kapitalistycznych i przynależność do nielegalnej organizacji (na sankcji Prokuratora)¹⁶⁵.

9. Stefański Paweł, s. Józefa i Marty z d. Zalunów, ur. 12 VI 1932 r., Ostróda, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne inteligent pracujący, zawód murarz, wykształcenie szkoła powszechna, zamieszkały Ostróda, ul. Sienkiewicza 56, zatrzymany dnia 25 IX 1952 r. za zbiorowe słuchanie radia z państw kapitalistycznych i przynależność do nielegalnej organizacji (na sankcji Prokuratora)¹⁶⁶.

10. Techaf Horst, s. Adolfa i Jadwigi z d. Krauze, ur. 30 IX 1932 r., Ostróda, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, z zawodu stolarz, bezpartyjny, pochodzenie społeczne inteligenckie, pracował w wytworni Kajaków i Łodzi

¹⁶³ Właśc. Hans-Joachim Balcer; IPN Bi, 084/165, k. 88, październik 1952 r., matka z d. Eizemanow, „u niego w mieszkaniu odbywało się zbiorowe słuchanie audycji wrogich z Niemiec zach., wym. jest na dobrym poziomie umysłowym, wrogo ustosunkowany do polskości i obecnego ustroju, posiada odbiornik radiowy za 1.750 zł”, razem z Janem (Jürgenem) Freszke [zob. pow. Ostróda, nr 8], Pawłem Stefańskim [nr 9], Horstem Tetzlaffem [nr 10] i Horstem Drozdowskim [nr 11] miał tworzyć tajny „Związek Pięciu”. 11 VI 1953 r. skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Olsztynie na 7 lat więzienia, kara złagodzona na postawie amnestii z 1952 r. do 4 lat i 8 miesięcy. W X 1954 r. odmowa warunkowego zwolnienia. „Na warunkowe zwolnienie nie zasługuje, gdyż tkwi w słuszności swego postępowania na wolności i nie ma gwarancji, iż po zwolnieniu go, będzie lojalnym obywatelem Polski Ludowej” – IPN OL, 8/2612. Zob. także *Wstęp*.

¹⁶⁴ Właśc. Wasilewskiej. Jej nazwisko zostało pierwotnie częściowo zapisane rosyjskimi literami i w tej formie przetrwało kilkanaście lat.

¹⁶⁵ Właśc. Jan (Jürgenem) Froeszke; IPN Bi, 084/165, k. 88, październik 1952 r., jak Jurgen Freszke, s. Gotholda i Anny z d. Zindel, „po wyzwoleniu zaraz zaczął pracować w amerykańskiej misji przy parafii metodystycznej w Ostródzie i tu pracował do 49 r. Po wyjeździe misji – do chwili aresztowania utrzymywał kontakt z różnymi osobnikami w Ameryce za pomocą korespondencji i otrzymywania paczek z różnymi towarami i literaturą. Wym. posiada wysoki poziom umysłowy, dobrze orientuje się w zagadnieniach międzynarodowych. Poza pracą i słuchaniem radia, własnoręcznie montuje odbiorniki radiowe. U niego znaleziono własnoręcznie skonstruowany przycisk do nadawania znaków morsego. Jest wrogo ustosunkowany do ustroju o wyraźnym nastawieniu rewizjonistycznym”. 11 VI 1953 r. skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Olsztynie na 5 lat więzienia, kara złagodzona na postawie amnestii z 1952 r. do 3 lat i 4 miesięcy. W lutym 1955 r. pozytywnie rozpatrzone wnioski o warunkowe zwolnienie – IPN OL, 8/2612. Zob. także *Wstęp*.

¹⁶⁶ IPN Bi, 084/165, k. 88, październik 1952 r., syn Marty z d. Zdun, „wszechstronnie orientuje się w zagadnieniach międzynarodowych, jest na wysokim poziomie umysłowym, zdecydowanym przeciwnikiem obecnego ustroju i polskości o wyraźnym stosunku rewizjonistycznym”. 11 VI 1953 r. skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Olsztynie na 6 lat więzienia, kara złagodzona na podstawie amnestii z 1952 r. do 4 lat. W lutym 1955 r. pozytywnie rozpatrzone wnioski o warunkowe zwolnienie – IPN OL, 8/2612. Zob. także *Wstęp*.

w Ostródzie, zamieszkały Ostróda ul. 1 Maja Nr. 4. Zatrzymany dnia 25 IX 1952 r. za zbiorowe słuchanie audycji z państw socjalistycznych i przynależność do nielegalnej organizacji (na sankcji Prokuratora)¹⁶⁷.

11. Drozdowski Gotchald [!], s. Wilhelma [!] i Jadwigi z d. Najman, ur. 4 III 1933 r., Ostróda, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, autochton, bezpartyjny, pochodzenie robotnicze, zawód – bez zawodu, bezpartyjny, wykształcenie 2 klasy gimnazjum, zamieszkały Ostróda, ul. Olsztyńska Nr. 63. Zatrzymany dnia 2 XI 1952 r. za wysłuchiwanie zbiorowo audycji z państw kapitalistycznych i przynależność do nielegalnej organizacji (na sankcji Prokuratora)¹⁶⁸.

12. Miliński Rejchold [!], s. Fryderyka i Berty z d. Kwora, ur. 30 IV 1928 r., Jagodziny, gm. Pietrzwałd, pow. Ostróda, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, wykształcenie szkoła powszechna niemiecka, pochodzenie społeczne chłopskie, z zawodu traktorzysta, pracował w PGR Klonowo jako traktorzysta. Zatrzymany dnia 21 IX 1952 r. za uchylanie się od obowiązku wojskowego oraz rozsiewanie wrogiej propagandy rewizjonistycznej, obecnie przebywa w areszcie (na sankcji Prokuratora)¹⁶⁹.

13. Mrągowski Oigen [!], s. Edwarda i Emilii z d. Cekuan [!], ur. 30 V 1929 r., Jagodziny, gm. Pietrzwałd, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie chłopskie, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zawód traktorzysta, pracował w PGR Klonowo. Zatrzymany dnia 21 IX 1952 r. za uchylanie się od obowiązku wojskowego oraz sianie wrogiej propagandy rewizjonistycznej (na sankcji Prokuratora).

14. Dworak Karol, s. Karola i Wilhelminy [!] z d. Zdrojek, ur. 12 XII 1931 r., Jagodziny, gm. Pietrzwałd, pow. Ostróda, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie chłopskie, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej niemieckiej, z zawodu traktorzysta, pracował w majątku PGR Klonowo. Zatrzymany dnia 21 IX 1952 r. za uchylanie się od obowiązku wojskowego oraz sianie wrogiej propagandy rewizjonistycznej (na sankcji Prokuratora)¹⁷⁰.

¹⁶⁷ Właśc. Horst Tetzlaff; IPN Bi, 084/165, k. 88, październik 1952 r., jako Horst Tetzlaff, „jest na wysokim poziomie umysłowym, zdecydowanym przeciwnikiem obecnego ustroju i polskości o wyraźnym stosunku rewizjonistycznym”. 11 VI 1953 r. skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Olsztynie na 6 lat więzienia, kara złagodzona na postawie amnestii z 1952 r. do 4 lat. W listopadzie 1954 r. pozytywnie rozpatrzone wnioski o warunkowe zwolnienie – IPN Ol, 8/2612. Zob. także *Wstęp*.

¹⁶⁸ Właśc. Gothard Drozdowski; IPN Bi, 084/165, k. 89, październik 1952 r., jako Horst Drozdowski, syn Jadwigi z d. Nojman, „pochodzenie drobno-mieszc.” 11 VI 1953 r. skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Olsztynie na 6 lat więzienia, kara złagodzona na podstawie amnestii z 1952 r. do 4 lat. W październiku 1954 r. warunkowo zwolniony – IPN Ol, 8/2612. Zob. także *Wstęp*.

¹⁶⁹ IPN Bi, 087/160, s. 16, brak daty, w 1952 r. skazany za uchylanie się od służby wojskowej, zwolniony jesienią 1953 r. „nadal wypowiadają się, że o ile będą chcieli powołać ich do wojska to wolą iść do więzienia”.

¹⁷⁰ IPN Bi, 087/160, s. 16, brak daty, w 1952 r. skazany za uchylanie się od służby wojskowej, zwolniony jesienią 1953 r. „nadal wypowiadają się, że o ile będą chcieli powołać ich do wojska to wolą iść do więzienia”; IPN Bi, 084/156, k. 86, wrzesień 1952 r., matka: Berta z domu Knor.

15. Juraszkiewicz Otto, s. Karola i Pauliny [!], z d. Opałka, ur. 7 X 1932 r., w Klonowie, gm. Pietrzwałd, pow. Ostróda, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie robotnicze, kawaler, bezpartyjny, wykształcenie 7 klas szkoły powszechnej niemieckiej, pracował na majątku PGR Klonowo jako robotnik fizyczny, zatrzymany dnia 21 IX 1952 r. za uchylanie się od służby wojskowej i rozsiewanie wrogiej propagandy rewizjonistycznej (obecnie przebywa w areszcie na sankcji Prokuratora)¹⁷¹.

16. Juraszkiewicz Karol, s. Karola i Augusty [!] z d. Opałka, ur. 7 X 1931 r., Klonowo, gm. Pietrzwałd, pow. Ostróda, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie socjalne robotnicze, wykształcenie 7 klas szkoły powszechnej niemieckiej, bezpartyjny, kawaler, bez zawodu. Zatrzymany dnia 21 IX 1952 r. za uchylanie się od obowiązku wojskowego oraz rozsiewanie wrogiej propagandy rewizjonistycznej (na sankcji Prokuratora)¹⁷².

17. Szudziara Gerhard [!], s. Fryca i Marty z d. Augustyn, ur. 3 XII 1929 r., Ryn, pow. Ostróda, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie socjalne chłopskie, z zawodu kowal, wykształcenie 8 klas szkoły niemieckiej, kawaler, bezpartyjny, zamieszkały PGR Ryn, pracował jako kowal. Zatrzymany dnia 9 IX 1952 r. za uchylanie się od obowiązków służby wojskowej oraz sianie wrogiej rewizjonistycznej propagandy (na sankcji Prokuratora)¹⁷³.

18. Skoda Rudy [!], s. Ludwika i Emmy z d. Cybulska, ur. 17 IV 1929 r., Głaznoty, gm. Pietrzwałd, pow. Ostróda, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie chłopskie, wykształcenie 2 klasy szkoły zawodowej, bezpartyjny, kawaler, zawód ślusarz. Zatrudniony był ostatnio Zakład Mechaniczny PGR Ostróda, zamieszkały Kajkowo, pow. Ostróda. Zatrzymany za uchylanie się od służby wojskowej (na sankcji Prokuratora).

19. Sędzik Kurt, s. Ernesta i Marii z d. Dylewska, ur. 26 IV 1926 r., Pluszewo¹⁷⁴, gm. Pierzwałd, pow. Ostróda, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie chłopskie, wykształcenie 8 klas szkoły niemieckiej, zawód traktorzysta¹⁷⁵.

¹⁷¹ IPN Bi, 084/680, k. 40, grudzień 1960 r., zarejestrowany jako utrzymujący kontakt z przewodniczącym ziomkostwa ostródzian; k. 270, 276, czerwiec 1959 r., prowadzona była przeciwko niemu sprawa ewidencyjno-obszernyjna.

¹⁷² IPN Bi, 084/165, k. 87, październik 1952 r., ur. 2 III 1931 r.; „posiada krewnych w Niemczech zach., którzy są członkami Zw. Rewizjonistycznego i od nich otrzymuje listy, w których piszą mu, by autochtoni nie posyłali swych dzieci do polskich szkół i nie spolszczali się, gdyż ziemię z powrotem wrócą do Niemiec”; IPN Bi, 087/160, s. 16, brak daty, w 1952 r. skazany za uchylanie się od służby wojskowej, zwolniony jesienią 1953 r. „nadal wypowiedają się, że o ile będą chcieli powołać ich do wojska to wolą iść do więzienia”; k. 270, 276, czerwiec 1959 r., prowadzona była przeciwko niemu sprawa ewidencyjno-obszernyjna.

¹⁷³ IPN Bi, 084/165, k. 87, październik 1952 r., jako Gerhard Szudziara.

¹⁷⁴ Miejscowości nie identyfikowałem.

¹⁷⁵ Brak reszty tekstu.

20. Dworak Ernst, s. Karola i Wilhelminy [!] z d. Zdrojek, ur. 24 XII 1928 r., Jagodziny, pow. Pietrzwałd, pow. Ostróda, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne chłopskie, wykształcenie 8 klas szkoły niemieckiej, zawód traktorzysta, ostatnio pracował w PGR Klonowo, bezpartyjny, kawaler. Zatrzymany dnia 6 X 1952 r. za uchylanie się od obowiązków służby wojskowej (na sankcji Prokuratora)¹⁷⁶.

21. Włocko Karol, s. Augusta i Marii z d. Sonnenfeld, ur. 12 XII 1938 r., Ruszkowo, gm. Dąbrówno, pow. Ostróda, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie chłopskie, wykształcenie 8 klas szkoły niemieckiej, bezpartyjny, kawaler, zamieszkały PGR Klonowo, pracował jako robotnik. Zatrzymany 6 X 1952 r. za uchylanie się od służby wojskowej (na sankcji Prokuratora).

Ogółem 17 osób przebywa na sankcji Prokuratora w PUBP Ostróda.

PUBP Pisz¹⁷⁷

1. Gotowik Alfred, s. Fryderyka i Augusty z d. Doroch, ur. 17 IV 1932 r., Wejsuny, pow. Pisz, pochodzenie chłopskie, zawód rolnik, posiada 10 ha, były członek PZPR, wykształcenie powszechne, zamieszkały jak wyżej, aresztowany za działalność antywyborczą, sankcje uzyskano.

2. Rafał Jan, s. Franciszka i Loty z d. Rapezd [!], ur. 27 I 1893 r., Suliny¹⁷⁸, gm. Drygały, pow. Pisz, pochodzenie chłopskie, członek ZSL, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zamieszkały Koncewo¹⁷⁹, gm. Wejsuny, aresztowany za wrogą działalność antywyborczą, sankcji nie uzyskano.

3. Lic Frydrych, s. Rudolfa i Augusty z d. Miller, ur. 24 II 1889 r., Świetlin¹⁸⁰, pow. Pisz, pochodzenie chłopskie, zawód kupiec, bezpartyjny, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zatrudniony w GS¹⁸¹ Wejsuny jako ekspedjent, zamieszkały Wejsuny, aresztowany za działalność antywyborczą, sankcje uzyskano¹⁸².

¹⁷⁶ IPN Bi, 087/160, s. 16, brak daty, w 1952 r. skazany za uchylanie się od służby wojskowej, zwolniony jesienią 1953 r. „nadal wypowiadają się, że o ile będą chcieli powołać ich do wojska to wolą iść do więzienia”; IPN Bi, 084/680, k. 40, grudzień 1960 r., zarejestrowany jako utrzymujący kontakt z przewodniczącym ziemkostwa ostródzian.

¹⁷⁷ IPN Bi, 087/149/2, s. 16, brak daty, wymieniona jeszcze Ida Lindenberg, wniosku o aresztowanie nie zatwierdzono, zwolniona po 24 godzinach.

¹⁷⁸ Sulimy.

¹⁷⁹ Końcewo.

¹⁸⁰ Miejscowości nie zidentyfikowałem.

¹⁸¹ Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”.

¹⁸² IPN Bi, 087/149/2, s. 16, grudzień 1952 r., jako Fryderyk Lic, zam. w Wejsunach, wniosku o aresztowanie nie zatwierdzono, zwolniony po 24 godzinach.

4. Paluszek Amalia, c. Gustawa i Wileriety [!] z d. Czarnecka, ur. 3 VIII 1903 r., w Turowie, pow. Pisz, pochodzenie chłopskie, zawód robotnica, wykształcenie 7 klas szkoły powszechnej, bezpartyjna, zamieszkała Pisz, ul. Stalingradzka Nr. 11, zatrzymana za rozsiewanie wrogiej propagandy antywyborczej, która [!] po 24 godzinach aresztu została zwolniona.

5. Rudnik Karol, s. Wilhelma i Wilhelminy [!], ur. 12 XII 1883 r., w Hajdyku¹⁸³, gm. Wiertel¹⁸⁴, pochodzenie społeczne chłopskie, wykształcenie szkoła niemiecka, bezpartyjny, autochton, zamieszkały Hajdyk, gm. Wiertel, pow. Pisz, zatrzymany za antywyborczą działalność. Sprawa w/w znajduje się u Prokuratora Powiatowego.

6. Kodras Fryc, s. Adolfa i Marianny, ur. 17 II 1894 r., pochodzenie chłopskie, żonaty, bezpartyjny, zawód ślusarz, zamieszkały Drygały, pow. Pisz, zatrzymany za antywyborczą działalność i agitowanie ludności autochtonicznej p-ko akcji wyborczej, sprawa u Prokuratora.

7. Ścisło Rudolf, s. Jana i Frydy z d. Kiszkiel, ur. 2 XI 1903 r., Pogorzelec Duży¹⁸⁵, gm. Drygały, pow. Pisz, pochodzenie chłopskie, autochton, zawód robotnik, wykształcenie 8 klas szkoły niemieckiej, żonaty, bezpartyjny, zamieszkały jak wyżej, zatrzymany za szerzenie wrogiej rewizjonistycznej propagandy, zwolniony po 24 godzinach z aresztu.

8. Wnuk Walter, s. Rudolfa, ur. 9 XII 1914 r., w Pilchach, gm. Trzcianka¹⁸⁶, pow. Pisz, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie chłopskie, posiada 5 ha, członek ZSL, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zamieszkały w Pilchach, gm. Trzcianki, pow. Pisz, zatrzymany za wrogą działalność rewizjonistyczną czyli o rozbijanie zebrań gromadzkich [!], po 48 godzinach w areszcie zwolniony¹⁸⁷.

9. Karpiński August, s. Marcina i Emilii, ur. 26 V 1888 r., Lipińskie, gm. i pow. Pisz, pochodzenie chłopskie, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zawód cieśla, autochton, bezpartyjny, zamieszkały Rożyńsk Wielki, pow. Pisz. Aresztowany za propagandę antywyborczą, po przesłuchaniu zwolniony.

¹⁸³ Hejdyk.

¹⁸⁴ Wiertel.

¹⁸⁵ Pogorzec Wielka.

¹⁸⁶ Trzonki.

¹⁸⁷ IPN Bi, 087/149/2, s. 16, grudzień 1952 r., wniosku o aresztowanie nie zatwierdzono, zwolniony po 24 godzinach.

PUBP Szczytno¹⁸⁸

1. Lidman Ambroży, s. Ambrożego, ur. 11 XI 1892 r., Bożenka¹⁸⁹, pow. Lidzbark, autochton, pochodzenie chłopskie, były członek NSDAP, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, żonaty, zamieszkały Grom, pow. Szczytno¹⁹⁰.

2. Klara Otto, s. Juljana [!], ur. 20 XIII 1905 r., Narejdy, gm. Pasym, pow. Szczytno, autochton, pochodzenie społeczne chłopskie, wykształcenie powszechne, zawód rolnik, posiada 12 ha, bezpartyjny, żonaty, zamieszkały Narejdy, gm. Pasym, pow. Szczytno¹⁹¹.

3. Niesalla Paweł, s. Jakuba, ur. 30 IV 1898 r., w Klonie, gm. Rozogi, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, rolnik, posiada 10 ha ziemi, bezpartyjny, żonaty, wykształcenie powszechne, zamieszkały Klon, pow. Szczytno, zatrzymany za wrogię wypowiedzi w stosunku do Polski Ludowej i pochwalanie faszyzmu¹⁹².

4. Rudnik Ewald, s. Ludwika, ur. 26 III 1904 r., Faryny, gm. Rozogi, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, rolnik, posiada 14 ha, były członek SA, obecnie bezpartyjny, żonaty, wykształcenie powszechne, zamieszkały Fary-

¹⁸⁸ IPN Bi, 087/153/1, s. 29, kwiecień 1953 r., „Laskowski Maksymilian, s. Jana, ur. 10 I 1899 r. – – Do roku 1945 był kierownikiem fabryki lnu i konopi w Szczytnie. Od roku 1946–1947 pracował w fabryce sklejek w Piszcu. Od 1947 r. rozpoczął pracę w MPRB [Miejskie Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych] w Szczytnie, jako inż. budowlany, gdzie z pracy swej nie wywiązywał się należycie, jako wrogo ustosunkowany do obecnego ustroju, wym. w dniu 14 X 52 r., za zgodą Szefa WUBP Olsztyn miał być aresztowany, czego nie dokonano, ze względu, iż leżał chory w łóżku [!], według innego dokumentu, znajdował się w tym czasie w szpitalu] w związku z czym dokonano u wym. rewizji domowej, w trakcie której znaleziono i zakwestionowano zdjęcia fotograficzne i plany fabryki sklejek w Piszcu, na co materiały te wskazują, że wym. materiały te zbierał dla działalności szpiegowskiej. – – Wym. obecnie odprawia u siebie w mieszkaniu nabożeństwa w języku niemieckim jako starszy zboru kościoła Jezusa Chrystusa Świętych dni ostatnich (mormoni)?”

¹⁸⁹ Miejscowości nie zidentyfikowałem – być może źle zapisana nazwa wsi: Różynka (obecnie Różyn).

¹⁹⁰ IPN Bi, 087/153/1, s. 16, grudzień 1952 r., jako należący do grupy utrzymującej kontakty z Niemcami Zachodnimi, „Lidman Ambroży uprawiający wodzirejską robotę, posiadający 40 ha ziemi, b. aktywista NSDAP”; IPN Bi, 087/153/2, s. 52, wrzesień 1952 r., „kułak, wroga propaganda antywyborcza, autochton, posiada 40 ha, dobrze zagospodarowany. W/w w obecności świadków – – wypowiedział się, że jeżeli w wyborach zwycięży partia PZPR, to chłopci będą mieli gorzej, gdyż założą kołchozy, wówczas będą mieli wspólne kuchnie i będzie źle”; IPN Bi, 087/153/3, s. 11, wrzesień 1953 r., „ustalono dwóch [!] wodzirejów, którzy ostatnio zaniechali swoją działalność, powodem tego było profilaktyczne zatrzymanie na 48 godz. wodzireja Lidmana Ambożego”.

¹⁹¹ IPN Bi, 087/153/3, s. 11, wrzesień 1953 r., „w podpisaniu Apelu Pokoju, jak również w ankietyzacji – – Klara Otto w ogóle nie wpuścił do swego mieszkania aktywu, jednocześnie zamiezał [!] rzucić się na funkcj. MO – – Jak również w samym dniu wyborczym gromada ta [Narejty] wyraziła niechęć do głosowania, dopiero pod dużą agitacją aktywu przystąpiła do głosowania. Ponadto w tej gromadzie notowano przypadki, że ludność napływowa i autochtoniczna żyła w dużym antagonizmie do siebie i przez tut. Urząd zastosowano represje do winnych i inspiratorów obuch [!] stron jak: Klara Otto – – . Obecnie ten stan radykalnie się zmienił i uległ poprawie. Dodatnią stroną jest tego, że najbardziej agresywny Klara Otto – – obecnie stał się przodującym rolnikiem”.

¹⁹² IPN Bi, 087/153/2, s. 18, maj 1952 r., jako Nieszala, mający wpływ na ludność w gromadzie Klon; zob. przyp. 23 do *Wstępu*.

ny, pow. Szczytno. Podejrzany o inspirowanie młodzieży do chuligańskich czynów¹⁹³.

5. Golan August, s. Fryderyka, ur. 26 VII 1903 r., Faryny, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, rolnik, posiada 10 ha ziemi, bezpartyjny, żonaty, wykształcenie powszechne, zamieszkały Faryny, pow. Szczytno, zatrzymany profilaktycznie za wrogi stosunek do ankietyzacji¹⁹⁴.

6. Szulc Fryc, s. Fryca, ur. 3 X 1900, Kolonia Rozogi, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, wykształcenie powszechne, żonaty, bezpartyjny, rolnik, zamieszkały Rozogi, pow. Szczytno, zatrzymany za wrogą postawę w okresie ankietyzacji.

7. Krakowska Fryda, c. Jakuba, ur. 27 IX 1897, w Wujkach¹⁹⁵, gm. Rozogi, pow. Szczytno, pochodzenie chłopskie, zawód rolnik, posiada 5 ha ziemi, wykształcenie powszechne, żonata [!], bezpartyjna, zamieszkała Kol. [!], pow. Szczytno, zatrzymana za szerzenie wrogiej propagandy¹⁹⁶.

8. Bloch Wilim, s. Wilima, ur. 2 VI 1885 r., [w] Gawrzyżałkach, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, rolnik, były członek NSDAP, obecnie bezpartyjny, żonaty, zamieszkały [w] Orzeszku¹⁹⁷, gm. Rozogi, pow. Szczytno, zatrzymany za wrogie wypowiedzi odnośnie wyborów, podburzał innych by nie głosowali¹⁹⁸.

¹⁹³ IPN Bi, 087/153/2, s. 9, marzec 1952 r., jako inspirujący jesienią 1951 r. wystąpienia młodzieży przeciwko „pozytywnemu autochtonowi”; s. 38, sierpień 1952 r., „niemniej interesująca jest grupa młodzieży na terenie gminy Rozogi, która również stanowi formę zorganizowaną, urzęda zebrania pod pretekstem libacji, gdzie śpiewają prohitlerowskie pieśni, prowadzą rozmowy polityczne itp. Głównym inspiratorem tej grupy jest autochton Rudnik Ewald, b. czł. SA, który usiłował pobić sołtysa narodowości autochtonicznej za to, iż związał się ze społeczeństwem polskim. Materiały ostatnie w dalszym ciągu potwierdzają, że dana grupa stanowi formę organizacyjną”.

¹⁹⁴ IPN Bi, 087/153/1, s. 7, styczeń 1949 r., „prowodyr wśród niezwerfikowanych, który odmawia innych od weryfikacji”; IPN Bi, 087/153/2, s. 19, maj 1952 r., inspirujący akcję niepodpisywania ankiet; IPN Bi, 084/107, k. 199, maj 1952 r., „Golan Gustaw, s. Fryderyka i Marii, ur. 26 IX 1903 r., w Farynach, pow. Szczytno, pochodzenie chłopskie, bezpartyjny, zamieszkały Faryny, pow. Szczytno. Wpływowi autochton w tej gromadzie, czynnikiem społecznym ubliżał od »Polskich świń«, podczas rewizji znaleziono u niego dokumenty niemieckie wydane z Bon [!]. Po zatrzymaniu skierowano go do Prokuratora”; IPN Bi, 087/153/3, s. 4, wrzesień 1953 r., „wodzirej” w gromadzie Faryny, „reakcja z naszej strony była w formie przesłuchania i stosowania profilaktycznego aresztu oraz przez powiadomienie władz partyjnych”.

¹⁹⁵ Wujaki.

¹⁹⁶ IPN Bi, 087/153/2, s. 48, wrzesień 1952 r., jako Fryda Krukowska, „b. czł. NSDAP, do 1945 r. posiadała własny sklep, syn jej był w SS, zginął w czasie wojny. U w/w odbywają się różne zebrania autochtonów. – – pogłębić materiały mówiące o współpracy z gestapo w/w na szkodę Narodu Polskiego, przez przesłuchanie świadków oraz zadokumentować jej wrogą działalność w stosunku do wszelkich akcji państwowych w protokółach [!], po czym wystąpić z wnioskiem o areszt”.

¹⁹⁷ Orzeszki.

¹⁹⁸ IPN Bi, 084/189, k. 136, listopad 1952 r., „ma duży wpływ na ludność miejscowego pochodzenia – – przez co gromada ta zalegała w dużym stopniu w obowiązkowych dostawach dla państwa oraz przez mowy w/w inne akcje były namawiane [!], w czasie ankietyzacji zajął wrogi stosunek niepodpisując, sam jeszcze chodził po gromadzie i namawiał innych aby nie podpisywali ankiet – – . Nadmienię, że przyjdzie taki czas, wkrótce on kilku sprzątnie tzn. aktywistów, w/w utrzymuje korespondencję za Odry na podstawie, której rozsiewa wrogą propagandę, następnie namawiał ludność aby niesli [!] do wyborów, przez rozsiewanie wrogiej propagandy odciągnął ludność – – od wzięcia udziału w wyborach. Za powyższe w/w został aresztowany”.

9. Duda Gustaw, s. Gotliba, ur. 1 XII 1907 r., Rozogi, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, rolnik, posiada 14 ha ziemi, wykształcenie powszechne, żonaty, bezpartyjny, zamieszkały Faryny, pow. Szczytno, zatrzymany za wrogie wypowiedzi odnośnie wyborów¹⁹⁹.

10. Wieczorek Zygfryd, s. Marty, ur. 9 I 1930 r., Pupy²⁰⁰, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, ojciec posiada 7 ha, zatrzymany²⁰¹ na PKP Pupy, kandydat do Partii PZPR, wykształcenie powszechne, kawaler, zamieszkały Rozogi, pow. Szczytno, zatrzymany za wrogie wystąpienie w stosunku do wyborów i namawianie innych by nie brali udziału w głosowaniu.

11. Podberg Emma [!], s. Karola, ur. 19 XI 1911 r., w Szczecinku²⁰², pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, rolnik, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zamieszkały Szczecinek, pow. Szczytno, zatrzymany za wrogie wypowiedzi odnośnie ankietyzacji.

12. Pantel Franciszek, s. Antoniego i Anny z d. Bede, ur. 8 III 1889 r., Opałeniec, gm. Wielbark, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, rolnik, posiada 15 ha ziemi, służył w wojsku niemieckim, były agent II-go Oddziału, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, żonaty, członek ZSL, zamieszkały Opałeniec, pow. Szczytno, aresztowany za rozsiewanie wrogiej propagandy²⁰³.

13. Witkowski Wilim, s. Bogumiła i Miny z d. Lorenc, ur. 5 X 1890 r., w Olszewie²⁰⁴, gm. Dźwierzuty, pow. Szczytno, pochodzenie chłopskie, zawód rolnik, posiada 6 ha ziemi, były członek NSDAP, obecnie bezpartyjny, żonaty, wykształ-

¹⁹⁹ IPN Bi, 087/153/2, s. 18, maj 1952 r., jako Dudo, ma wpływ na ludność, „opornie występuje, we wszystkich akcjach ogólnopaństwowych”; IPN Bi, 084/189, k. 136, listopad 1952 r., „jest oporny we wszystkich akcjach przeprowadzanych przez państwo, w czasie ankietyzacji kiedy to aktywnie zachodził do wymienionych, krył się po strychach a kiedy zastano go w mieszkaniu, to tłumaczył się tym, że jest Niemcem i żadne akcje wyborcze go nieobowiązują [!], wypowiadając się do miejscowej ludności, że jesteśmy Niemcami a wybory są polskie i nic nas nie obchodzą. Wyżej wymieniony został profilaktycznie zatrzymany”.

²⁰⁰ Spychowo.

²⁰¹ Prawd.: zatrudniony.

²⁰² Szczecinek.

²⁰³ IPN Bi, 087/47/1, s. 8, marzec 1949 r., matka Anna z d. Benke, mieszka w Dużych Borkach, „do 1939 r. pracował jako agent »dwójki« zawerbowany przez niejakiego Domańskiego, u którego był na kontakcie”; s. 26, październik 1949 r., „jest sołtysem gromady Borki, innych informacji brak”; IPN Bi, 087/47/4, s. 53, ok. 1950 r., zarejestrowany jako „były agent KOP”; IPN Bi, 087/47/2, s. 13, styczeń 1952 r., „przechodzący w rozpracowaniu ewidencyjnym Pantel Franciszek, b. agent »Dwójki« na terenie Prus Wschodnich, zamieszkały w pow. szczytnowskim. W m-cu czerwc [1951 r.] na ogólnym zebraniu gromadzkim odbywającym się w związku z Narodową Pożyczką Rozwoju Sił Polski, po wygłoszonym referacie przez prelegenta, wymieniony zabrał głos i powiedział w obecności zebranych chłopów, że przed wojną w Niemczech też była taka pożyczka, lecz szła ona na cele wojenne, dał do zrozumienia, iż obecna pożyczka jest czymś podobnym. Po wypowiedzi figuranta chłopci a szczególnie autochtoni opuścili zebranie nie deklarując na Pożyczkę Narodową. Natomiast figurant pozostał i deklarował Narodową Pożyczkę”; IPN Bi, 087/153/2, s. 39, sierpień 1952 r., „Ostatnie materiały Pantla Franciszka, b. agenta II. i wodzireja gromady wskazują, że ten celowo prowadzi wrogą propagandę o trzeciej wojnie, o zbrodni w Katyniu, o braku artykułów pierwszej potrzeby itd. i jak wynika propaganda jest dobrze przemysłana, co nasuwa podejrzenie, że może być narzucana z góry. W dniu 22 VII 52 r., Pantel będąc w Olsztynie na uroczystości, również starał się przekonywać chłopów o tym, że państwo ludowe niedostateczną opieką otacza chłopstwo”.

²⁰⁴ Olszewki.

cenie powszechnie, zamieszkały Butowo²⁰⁵, gm. Kobyłty. Aresztowany za działalność rewizjonistyczną.

14. Rybdzinger Karol, s. Fryca i Wilhelminy, z d. Biała, ur. 4 VII 1900 r., pochodzenie chłopskie, zawód rolnik, posiada 15 ha ziemi, bezpartyjny, żonaty, wykształcenie powszechnie, zamieszkały Kobyłty, pow. Szczytno, aresztowany za rozsiewanie rewizjonistycznej propagandy²⁰⁶.

15. Knobel Franciszek, s. Józefa i Anny, ur. 29 X 1908 r., w Kobyłtach, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 12 ha ziemi, bezpartyjny, żonaty, wykształcenie powszechnie, zamieszkały Kobyłty, pow. Szczytno, zatrzymany za rozsiewanie wrogiej propagandy.

16. Rejze Erwin, s. Ludwika i Wilhelminy z d. Budek, ur. 23 III 1921 r., Klebark²⁰⁷, pow. Olsztyn, pochodzenie chłopskie, rolnik, posiada 5 ha ziemi, były członek HJ, bezpartyjny, wykształcenie powszechnie, żonaty, zamieszkały Kobyłty, pow. Szczytno. Zatrzymany jako podejrzany o przynależność do nielegalnej organizacji autochtonicznej, figurant sprawy ag. wstp. krypt.²⁰⁸ „Zakładnicy”²⁰⁹, zwolniony dnia 20 X 1952 r.²¹⁰

17. Galon Jerzy, s. Franciszka i Anny z d. Liszewska, ur. 21 VI 1931 r., Rudziska²¹¹, pow. Szczytno, pochodzenie chłopskie, zawód kowal, ojciec posiada 12 ha, kawaler, były członek HJ, obecnie członek ZMP, wykształcenie powszechnie, zamieszkały Rudziska, pow. Szczytno, zatrzymany jak punkt 16²¹².

²⁰⁵ Botowo.

²⁰⁶ IPN Bi, 087/153/2, s. 45, wrzesień 1952 r., jako Karol Rybszrygier, ujęty w wykazie osób podejrzanych jako „były kulak”: „posiada 20 ha ziemi, uprawia z tego 2 ha, pracuje w lesie jako robotnik, z obowiązków wobec Państwa nie wywiązuje się”.

²⁰⁷ Klebark Wielki.

²⁰⁸ Prawd.: sprawa agenturalnego wstępnego [rozpracowania], kryptonim „Zakładnicy”. Stosowana w latach pięćdziesiątych kategoria sprawy operacyjnej, obejmującej grupę inwigilowanych osób.

²⁰⁹ IPN Bi, 087/153/2, s. 38, sierpień 1952 r., „sprawa krpt. »Zakładnicy«, której treść dobitnie naświetla, iż młodzież autochtoniczna jest zorganizowana w podziemiu i której zadaniem jest staranie się o broń palną zdobytą kosztem śmierci funkcj. MO. Ostatnie materiały naświetlają połączenie tej młodzieży z księdzem oraz są zorganizowani w chórze kościelnym, gdzie mają możliwość oficjalnego spotkania się. Dopyływ materiałów w tej sprawie zabezpiecza 3 inf.”

²¹⁰ IPN Bi, 087/153/2, marzec 1952 r., „w Sadowie gm. Kobyłty ujawniono grupę młodzieży autochtonicznej składającą z 15 osób, którą podejrzewa się o przynależność do nielegalnej organizacji. Młodzież – – schodzi się pod pozorem śpiewu do katechety Rejze Erwina, zam. w Borkach. Do tegoż katechety przyjeżdżają księża ewangelicy z terenu Mrągowa, lecz jacy i w jakim celu, tego nie ustalono”.

²¹¹ Rudziska Pasymskie.

²¹² IPN Bi, 087/153/2, s. 8, marzec 1952, „w Sadowie gm. Kobyłty ujawniono grupę młodzieży autochtonicznej składającą z 15 osób, którą podejrzewa się o przynależność do nielegalnej organizacji. – – Ta sama młodzież bywa również u przewodniczącego ZMP, autochtona Golon Jerzego, u którego słuchają zbiorowo audycji z niemiec zachodnich. Bliżej działalności tej grupy jest nieznana. Jednak stwierdzono, że w w/w gromadach organizacje ZMP przestały istnieć, pozornie dlatego, że członkowie nie przychodzili na zebrania. Jak wynika z materiałów oficjalnych, tenże Golon namawiał czł. ZMP do nieprzychodzenia na zebranie, mówiąc że będzie to podstawa do rozwiązania kół ZMP-wskich. Jest to nowa forma wrogiej działalności na odcinku młodzieży autochtonicznej, zrzeszonej w ZMP”.

18. Nykiel Karol, s. Fryderyka i Marii, ur. 31 I 1886 r., Woły²¹³, pow. Szczytno, żonaty, pochodzenie chłopskie, wykształcenie powszechne, posiada 3 ha ziemi, były członek NSDAP, obecnie bezpartyjny, zamieszkały Kobyły, pow. Szczytno, zatrzymany za działalność antywyborczą²¹⁴.

19. Asman August, s. Augusta i Marii z d. Kodzińska, ur. 26 XI 1898 r., Nowy Młyn, pow. Grudziądz, wdowiec, pochodzenie chłopskie, rolnik, posiada 16 ha ziemi, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zamieszkały Paraliza²¹⁵, gm. Kobyły, zatrzymany za wrogie wypowiedzi odnośnie wyborów.

20. Thiel Paweł, s. Fryderyka, ur. 21 III 1907 r., Gron²¹⁶, pow. Szczytno, pochodzenie chłopskie, rolnik, posiada 15 ha ziemi, żonaty, bezpartyjny, wykształcenie powszechne, zamieszkały Gron, pow. Szczytno, zatrzymany jako podejrzany o rozsiewanie propagandy o nowej wojnie²¹⁷.

21. Zwoliński Emil, s. Wilhelma, ur. 30 XII 1906 r., w Morcewie²¹⁸, pochodzenie społeczne chłopskie, zawód rolnik, posiada 7 ha ziemi, żonaty, bezpartyjny, wykształcenie powszechne. Pracuje w stolarni w Olsztynie jako pracownik fizyczny, zamieszkały Narajty²¹⁹, pow. Szczytno, zatrzymany za namawianie innych autochtonów, by nie brali udziału w głosowaniu²²⁰.

22. Welk Albert, s. Edwarda i Katarzyny z d. Kampa, ur. 5 IV 1904 r., Borki Małe²²¹, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, rolnik, posiada 13 ha ziemi, wykształcenie 2 klasy szkoły powszechnej, bezpartyjny, żonaty, zamiesz-

²¹³ Wały.

²¹⁴ IPN Bi, 084/189, k. 138, 139, listopad 1952 r., ur. 31 VIII 1886 r., „z zawodu prywatny kupiec, posiadający do 39 r. i czasie okupacji [!] prywatny sklep kolonialny oraz restaurację”, zatrzymany profilaktycznie za kontakty z ewangelickim ośrodkiem pomocowym w Niemczech Zachodnich, „po przesłuchaniu wyżej wymienionego zwolniono, w celu zapewnienia dopływu informacji odnośnie przejawów wrogiej działalności ze strony Nikla Karola, nastawiono sieć posiadającą dotarcie do wyżej wymienionego”.

²¹⁵ Parleza Mała.

²¹⁶ Grom.

²¹⁷ IPN Bi, 087/153/2, s. 21, maj 1952 r., jako Paweł Till, „gromada Grom – – jest ludności autochtonicznej około 30, którzy odmówili wypełnienia ankiet. Przyczyną niewypełnienia jest to, że na terenie tamt. gromady zamieszkuje ob. Till Paweł, gospodarz 15 ha, jako główny inspirator, który wpływa na pozostałe społeczeństwo, które wpatruje się w niego”.

²¹⁸ Miejscowości nie zidentyfikowałem.

²¹⁹ Narejty.

²²⁰ IPN Bi, 084/189, k. 150, październik 1952 r., „po zatrzymaniu autochtona Klara Otto [zob. pow. Szczytno, nr 2], zam. w Narajtach, w śledztwie wysłaliśmy na inspiratora rewizjonistycznej działalności a był nim autochton Zwoliński Edward [!], który to w m-cu kwietniu br. podczas pierwszych dni ankietyzacji wpływał na ludność miejscową, aby nie wypełniali ankiet, ponieważ gdy żona Klary Ottona wypełniła ankietę pisząc narodowość i obywatelstwo polskie, to Zwoliński Edward – – zaczął się wyśmiewać, że ona jest teraz polką – – wymieniona wtedy zarządała od czynnika społecznego aby zwrócili jej ankietę, gdzie zmieniła narodowość. – – Zwoliński Emil [!] rozgłosił o tym, że Klara wypełniła ankietę na polkę i ludność autochtoniczna tej gromady wyśmiewała się z wymienionej. Na Zwolińskiego zostali przesłuchani świadkowie i po skompletowaniu sprawy wystąpimy z wnioskiem na areszt, przez którego [!] będzie można wyjść na dalszych inspiratorów”.

²²¹ Folwark. Obecnie część Borków Wielkich.

kały Borki Duże²²², pow. Szczytno, aresztowanie za rozpowszechnianie wrogiej propagandy, zwolniony²²³.

23. Gorczyca Willi, s. Gotliba i Karoliny, ur. 9 IX 1893 r., w Westfalii, pochodzenie społeczne chłopskie, rolnik, posiada 12 ha ziemi, wykształcenie powszechne, były członek NSDAP, bezpartyjny, żonaty, zamieszkały Kolonia Świętajno²²⁴, aresztowany za uprawianie rewizjonistycznej propagandy, zwolniony²²⁵.

24. Klar August, s. Samuela i Emilii, ur. 8 XII 1903 r., Wysoki Grunt²²⁶, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, zawód rolnik, posiada 16 ha ziemi, były członek NSDAP, wykształcenie powszechne, żonaty, bezpartyjny, zamiesz-

²²² Borki Wielkie.

²²³ IPN Bi, 087/153/2, s. 19, maj 1952 r., „w/g oświadczenia czł. ORMÓ wynika, że ludność autochtoniczna jest poinformowana drogą korespondencyjną, że obecna akcja, którą przeprowadza rząd polski ma na celu – że który Niemiec podpisze lub wypełni ankietę tzn. jest za tym, aby granica na Odrze i Nysie była ostateczna. Głównego inspiratora w wspomnianej gromadzie nie ustalono, ale podejrzenie o wspomnianej propagandzie w/g oświadczenia członka ORMÓ spada na ob. Welk Alberta, który posiadał przez pewien czas radio lampowe do którego przychodziła cała ludność autochtoniczna po różne informacje i wiadomości. – Po głębokim zainteresowaniu się Post. MO tymi wypadkami, ob. Welk Albert radio to oddał ob. Lastych Edwardowi, do którego obecnie schodzi się cała ludność autochtoniczna po różne informacje i wiadomości”; s. 41, wrzesień 1952 r., „uzyskano informację, iż w/w posiada broń, 2 karabiny, których do chwili obecnej nie zdał. – W sprawie tej występuje jeszcze świadek – którą należy przesłuchać, po czym wystąpić z wnioskiem o areszt”; IPN Bi, 084/189, k. 150, październik 1952 r., aresztowany pod koniec września 1952 r.

²²⁴ Świętajno-Kolonia.

²²⁵ IPN Bi, 087/153/2, s. 20, maj 1953 r., jako Gorczyca Wilim, „ksiądz ewangelicki [nie był oficjalnie uznany za duchownego któregoś z wyznań protestanckich, prawdopodobnie był kaznodzieją gromadkarskim] ma duży wpływ na ludność tut. pochodzenia. Wśród ludności okolicznej przeprowadza agitację wrogą, w wyniku czego cała ludność jest oporną wobec rozporządzeń państwowych itp. – Należy stwierdzić, że ob. Gorczyca Wilim chcąc zrzucić z siebie podejrzenie wypełnił ankietę, zaś dla pozostałych zabronił kategorycznie wypełnienia ankiet lub podpisania ankiet. W/g oświadczenia czynnika społecznego jak również aktywu wynika, że w/w ksiądz ewangelicki zbiera u siebie ludzi rzekomo wiernych, z którymi przeprowadza różne narady, posiedzenia, dyskusje, których [!] trudno ujawnić treść tych dyskusji lub obrad. Jednak najwyraźniej potwierdza sam fakt, że po tych naradach ludność autochtoniczna staje się bardziej oporna wobec akcji ankietyzacji”; s. 43, wrzesień 1952 r., zaliczony do kategorii „obecny kułak”, „posiada 12 ha ziemi, młocarnie, motor spalinowy, wykorzystuje siłę najemną, sam jeździ do tartaku, gdzie wozi drzewo, na czym zarabia. W/w jest byłym czł. SA, uprawiał wrogą propagandę”; IPN Bi, 087/153/3, s. 24, wrzesień 1953 r., jako osoba u której spotyka się młodzież, „cel młodzieży jest uczenie się śpiewu pieśni religijnych i grania na instrumentach. – Organizatorem tej całej grupy jest były członek organizacji hitlerowskiej NSDAP, który to jest przewodniczącym rady kościelnej, wyznania ewangelickiego, Gorczyca Wilim”; s. 42, 43, kwiecień 1954 r., „rozpracowanie środowiska na terenie gminy Rańsk założone na grupę młodzieżową miejscowego pochodzenia, która pod wpływem Gorczyca Wilima, b. czł. NSDAP, radnego kościelnego dokonuje częste schadzki pod pretekstem modłów religijnych, w czasie zebrań tych wpajane jest w młodzież przez figuranta propagandy rewizjonistycznej [!]. Sam figurant w/g danych niesprawdzonych za Hitlera dokonał mordu na dwóch żołnierzach Armii Radzieckiej i jednym Polaku. Sprawa dotychczas pozostawała w słabym zainteresowaniu – . W sprawie tej nakreśliłem konkretny plan przedsięwzięć, gdyż takowego nie było”; s. 50, luty 1955 r., „sprawa na grupę młodzieży ewangelickiej w gr. Kolna, gm. Świętajno, w której głównym figurantem jest Gorczyca Wilim, który zbiera młodzież autochtoniczną pod pretekstem uczenia się pieśni religijnych oraz churu [!] kościelnego, do których używa języka niemieckiego, tym samym potępia obecny ustrój, pochwalając byłe władze niemieckie, jednocześnie utrzymuje kontakt z Niemcami Zach., jest oporny w obowiązkowych dostawach, także za jego przykładem idą inni”.

²²⁶ Wysoki Grąd.

kały Kolonia Świątajno, pow. Szczytno. Zatrzymany za rozsiewanie rewizjonistycznej propagandy, zwolniony²²⁷.

25. Piłat Fryc, s. Michała i Luizy, ur. 4 V 1890 r., w Miątkich²²⁸, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, rolnik, posiada 2 ha ziemi, wykształcenie powszechne, żonaty, bezpartyjny, zamieszkały Miątkie, pow. Szczytno. Zatrzymany za zbieranie podpisów ludności autochtonicznej 100 osób, odnośnie wyjazdu do Niemiec i przesyłanie do Związku Rewizjonistycznego²²⁹.

26. Bryks Marta, c. Wilhelma i Marii, ur. 19 VII 1891 r., w Kierzynowie²³⁰, pow. Morąg, pochodzenie społeczne chłopskie, zawód rolnik, posiada 15 ha ziemi, wykształcenie powszechne, bezpartyjna, zamieszkała Wola Targowska²³¹, pow. Szczytno, zatrzymana za wrogą działalność antywyborczą.

27. Piwek Fryda, ur. 25 VI 1924 r., w Miątkich²³², pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, zawód rolnik, posiada 7 ha ziemi, bezpartyjna, wykształcenie powszechne, zamieszkała Miętkie, gm. Rańsk, pow. Szczytno, zatrzymana za propagandę antywyborczą.

28. Filip Horst, s. Gustawa, ur. 23 VIII 1933 r., w Zieleńcu, pow. Szczytno, pochodzenie chłopskie, bezpartyjny, żonaty. Na utrzymaniu ojca. Zatrzymany dnia 6 X. br. za pobicie 2-ch polskich dziewczyn, które to, według jego słów, zbierały grzyby w lesie niemieckim.

29. Moździeń Karol, s. Jana, ur. 26 VI 1896 r., w Gawrzyjałkach, gm. Lipowiec, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, rolnik, posiada 5 ha ziemi, żonaty, bezpartyjny, zamieszkały Gawrzyjałka, zatrzymany za rozsiewanie wrogiej propagandy, zwolniony²³³.

²²⁷ IPB Bi, 087/153/2, s. 43, wrzesień 1952 r., zaliczony do kategorii „obecny kułak”: „posiada 20 ha ziemi, 2 konie, 3 krowy, posiada własne maszyny rolnicze, które wypożycza, za co pieniądze nie żąda, tylko by mu odrabiano w polu”.

²²⁸ Miątkie.

²²⁹ IPN Bi, 087/153/2, s. 8, marzec 1952 r., „w gromadzie Arzyny gm. Łańsk [właśc. Rańsk], ujawniono grupę młodzieży autochtonicznej, którą podejrzewa się o przynależność do nielegalnej organizacji, w skład której, jak wynika z dotychczasowych materiałów wchodzi 5 osób. – Wymieniona grupa obecnie ogranicza się do słuchania audycji z Niemiec zachodnich, prowodyrem w ich wrogich wystąpieniach był i jest autochton Piłat Karol [!], który utrzymywał kontakty w 1950 i w początkach 1951 r. z placówką Dypl. MPO [Military Permit Office] w W-wie. Stamtąd przywoził druki formularze o wyjazd za granicę dla okolicznych autochtonów”; s. 38, sierpień 1952 r., „do charakterystyczniejszych zaczepk zaliczamy Piłat Augusta [!] zam. w Miętkie, który pośrednio przez żonę utrzymuje kontakt ze Związkiem Rewizjonistycznym, w listach swych otrzymuje wskazówki jak działać na tym terenie oraz druki do zbierania podpisów poszczególnych autochtonów”; s. 42, wrzesień 1952 r., PUBP w Szczytnie wystąpił z wnioskiem o jego aresztowanie; IPN Bi, 084/189, k. 150, październik 1952 r., aresztowany pod koniec września 1952 r.

²³⁰ Miejscowości nie identyfikowałem.

²³¹ Targowska Wola.

²³² Miętkie.

²³³ IPN Bi, 087/152/1, s. 17, maj 1952 r., „w gromadzie Gawrzyjałka zamieszkuje ob. Moździeń Karol, były przewodniczący GRN w Lipowcu, którego ludność autochtoniczna uważa za swego ojca czy też opieku-

30. Kiniksman Franciszek, s. Franciszka, ur. 23 XI 1887 r., w Zieleńcu²³⁴, gm. Lipowiec, pow. Szczytno. Ojciec posiadał 40 ha ziemi. Wykształcenie powszechne, żonaty, bezpartyjny, posiada 40 ha ziemi, zamieszkały grom. Zieleniec, gm. Lipowiec, aresztowany za rewizjonistyczną działalność²³⁵.

31. Tanciusz Gotlib Bogumił, s. Karola, ur. 21 IV 1883 r., Szymony Duże²³⁶, pow. Szczytno, pochodzenie chłopskie, były członek NSDAP, bezpartyjny, żonaty, wykształcenie powszechne, posiada 45 ha ziemi, zamieszkały grom. Lipowiec, pow. Szczytno, zatrzymany za wrogie wypowiedzi odnośnie wyborów.

32. Brosz Helmut, s. Hermana, ur. 16 VI 1931 r., Dźwierzuty, pow. Szczytno, pochodzenie chłopskie, wykształcenie powszechne, kawaler, na utrzymaniu rodziców, aresztowany za propagandę rewizjonistyczną i uchylanie się od służby wojskowej.

33. Rublikowski Heine, s. Henryka, ur. 26 I 1931 r., Dźwierzuty, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, wykształcenie powszechne, kawaler, bezpartyjny, na utrzymaniu rodziców, zamieszkały Dźwierzuty. Aresztowany za rewizjonistyczną propagandę i uchylanie się od służby wojskowej.

34. Grunwald Maks, s. Ottona, ur. 29 IV 1890 r., Rумы, gm. Dźwierzuty, pow. Szczytno, pochodzenie chłopskie, żonaty, bezpartyjny, zamieszkały Rумы, gm. Dźwierzuty. Aresztowany za wrogie wypowiedzi pod adresem narodu Polskiego oraz za działalność rewizjonistyczną²³⁷.

35. Marecki Rudolf, s. Michała i Szarloty z d. Pikać, ur. 16 XII 1893 r., Rańsk, gm. Dźwierzuty, pow. Szczytno, pochodzenie chłopskie, rolnik, posiada 12 ha, ziemi, były członek NSDAP, żonaty, bezpartyjny, wykształcenie powszech-

na. W/g twierdzenia aktywu gminnego, jak również innych ob. wynika, że w/w jest jednym z najagresywniejszych elementów tut. pochodzenia. Ob. Możdżeń Karol we wszystkich akcjach ogólnonarodowych występuje jako główny inspirator podjudzania ludności autochtonicznej do różnych wrogich wystąpień wobec prawa”; IPN Bi, 084/107, maj 1952 r., „Możdżeń [!] Karol, s. Jana i Berty, ur. 26 IX 1896 r., w Gawrzyjałce, pow. Szczytno, pochodzenie chłopskie, zawód rolnik, oporny we wszystkich akcjach państwowych. Utrzymywał kontakty korespondencyjne z Ambasadą USA, skąd otrzymywał dokumenty niemieckie przydane przez Rząd Boński. Nauczał innych autochtonów, w jaki sposób mają się zaopatrywać w dokumenty wydawane przez Rząd Boński. Po wyzwoleniu był wójtem gminy, został skierowany do Prokuratora”; IPN Bi, 087/153/3, s. 22, wrzesień 1953 r., „jest ustalony jeden typowy wodzirej, b. czł. SPD, nazwiskiem Możdżeń Karol, który to ma b. duży wpływ na ludność autochtoniczną tej grom. W stosunku do niego – stosowane są represje w formie zatrzymania oraz przesłuchań profilaktycznych”.

²³⁴ Zieleniec Duży lub Mały.

²³⁵ IPN Bi, 087/153/2, s. 49, wrzesień 1952 r., występuje jako podejrzany w kategorii „były kułak”, „posiada 42 ha ziemi, z czego uprawia 7 ha a podaje, że uprawia 5 ha”; IPN Bi, 087/153/3, s. 20, wrzesień 1953 r., określony jako „wodzirej gromady”; IPN Bi, 084/189, k. 150, październik 1952 r., aresztowany pod koniec września 1952 r.

²³⁶ Szymany.

²³⁷ IPN Bi, 087/153/3, s. 16, wrzesień 1953 r., „w czasie ankietyzacji miały miejsca wypadki wrogiej działalności jak żucanie [!] się na czynnik społeczny przez aut. Gronwald [!] Maksa i przed wyborami prowadził działalność antywyborczą, gdzie został aresztowany i skazany wyrokiem sądu na pół roku więzienia. Obecnie po wyjściu z więzienia zmienił swój stosunek do prowadzonych akcji”.

ne, zamieszkały Rańsk, gm. Dźwierzuty. Zatrzymany za rewizjonistyczną propagandę, zwolniony.

36. Szulc August, s. Hermana i Marii z d. Rogala, ur. 18 IX 1884 r., Grzel²³⁸, gm. Dźwierzuty, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie, posiada 8 ha ziemi, bezpartyjny, żonaty, wykształcenie powszechne, były członek NSDAP, zamieszkały Grzel, gm. Dźwierzuty, zatrzymany za działalność rewizjonistyczną, zwolniony.

37. Murbach Otto, s. Rudolfa, ur. 20 I 1926 r., w Szczytnie, pochodzenie społeczne inteligentkie, zatrudniony w MPRB²³⁹ jako dekarz, bezpartyjny, żonaty, wykształcenie powszechne, zamieszkały Szczytno, ul. Podgórna Nr. 6. Zatrzymany za wrogie wypowiedzi odnośnie wyborów²⁴⁰.

38. Wiercioch Jan, s. Wilima, ur. 11 X 1907 r., w Wawrochach, pow. Szczytno, pochodzenie społeczne chłopskie. Zatrudniony w charakterze pracownika fizycznego w MPRB w Szczytnie, wykształcenie powszechne, żonaty, bezpartyjny, zamieszkały Płozy, pow. Szczytno, zatrzymany za wrogie wypowiedzi odnośnie wyborów.

W PUBP Szczytno uzyskano sankcję Prokuratora na 8 osób, z tego 6 zostało już przekazanych do Sądu.

PUBP Węgorzewo²⁴¹

1. Sak Aleksander, s. Gotfryda, ur. 18 III 1880 r., w Babinie²⁴², narodowości i obywatelstwa niemieckiego, pochodzenie chłopskie, zawód mechanik, bezpartyjny, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zamieszkały Banie Mazurskie, aresztowany za działalność rewizjonistyczną, sankcje uzyskano od Prokuratora na w/w²⁴³.

²³⁸ Prawd. Gisiel.

²³⁹ Miejskie Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych.

²⁴⁰ IPB Bi, 087/153/2, s. 28, maj 1952 r., jako Otto Merbach, „ankiety nie przyjął, twierdząc, że jest Niemcem, poczym powołał się na Konsulat Angielski i Konsulat NRD, którzy mieli mu żekomo [!] powiedzieć, żeby nie podpisywał żadnych, niezależnie od prowadzonej akcji na terenie państwa polskiego, to może w szybkim czasie wyjechać do Niemiec, jako obywatel niemiecki – – . W/g twierdzenia czynnika społecznego jest on głównym inspiratorem, który poważnie wpływa na pozostałą ludność autochtoniczną”.

²⁴¹ IPN Bi, 084/196, k. 163, listopad 1952 r., wśród aresztowanych wymieniono także Kenigun Jędraś [!], „która namawiała autochtonów w poprzednich akcjach aby nie podpisywali ankiet oraz wielu innych [!]”.

²⁴² Miejscowości nie zidentyfikowałem.

²⁴³ IPN Bi, 087/151/1, s. 53, lipiec 1951 r., PUBP w Węgorzewie rejestruje informacje o kolportowaniu w latach 1950–1951 przez A. Saka niemieckich gazet; s. 37, maj 1952 r., wymieniony jako odmawiający wypełnienia ankiety; s. 61, sierpień 1952 r., „Sak Aleksander utrzymuje kontakt z Niemcami zachodnimi oraz że pisał do gazet jak się w Polsce żyje i jak rząd polski pracuje”, IPN Bi, 087/151/2, s. 4, grudzień 1952 r., „w miesiącu wrześniu [1952 r.] przystąpiono do realizacji sprawy b. urzędnika hitlerowskiego Saka Aleksandra oraz Rywe Teodora [zob. pow. Kętrzyn, nr 11] na terenie gm. Banie Mazurskie, którzy to w sposób zorganizowany siali wrogą propagandę odwetową wśród tego środowiska. Propagandę tą uprawiali od chwili wyzwolenia od płaszczem sekty ewangelicko-augzburskiej [!]. Po realizacji tej sprawy w/w przyznali się, iż rozpowszechniali wrogą propagandę oraz dowody rzeczowe potwierdziły, że utrzymywali oni kontakt z elementem wrogim w Niemczech zachodnich skąd otrzymywali wiersze o treści nacjonalistycznej odwetowej, które skolei [!] rozpowszechniali wśród młodzieży. Podczas rewizji znaleziono również u ob. Rywe Teodora dobrze przechowane dolary amerykańskie, lecz śledztwo nie wykazało konkretnie źródła pochodzenia tych dolarów. Obecnie w/w są zwolnieni z aresztu na polecenie prokuratury i oddani pod dozór policji [!], ze względu na podeszły wiek podejrzanych”; s. 25, styczeń

2. Karpiński Henryk, s. Adolfa, ur. 19 IX 1919 r., Gietfel²⁴⁴, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie mieszczańskie, zawód krawiec, bezpartyjny, wykształcenie średnie, zamieszkały Węgorzewo, zatrzymany za rozsiewanie wrogiej propagandy, po 48 godzinach aresztu został zwolniony.

3. Szarecki Wilhelm [!], s. Fryderyka, ur. 19 XII 1895 r., narodowości i obywatelstwa niemieckiego, pochodzenie chłopskie, zawód hydraulik [!], wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, bezpartyjny, autochton, zamieszkały Węgorzewo, zatrzymany za zbiorowe słuchanie z zagranicy z państw kapitalistycznych i rozsiewanie wrogiej propagandy rewizjonistycznej, po 48 godzinach w areszcie został zwolniony²⁴⁵.

4. Pyde [lub: Lyde] Fryc, s. Andrzeja, ur. 14 II 1931 r., Soldany²⁴⁶, pow. Węgorzewo, narodowości niemieckiej, obywatelstwo polskie, pochodzenie chłopskie, zawód rolnik, posiada 9 ha, bezpartyjny, wykształcenie 8 klas szkolny powszechnej, zamieszkały Soldany, gm. Kuklanka²⁴⁷. Aresztowany za zerwanie zebrania i pobicie prelegenta (sankcję na w/w od Prokuratora uzyskano).

5. Drewienko Fryc, s. Bernarda, ur. 8 II 1907 r., w Radzynie²⁴⁸, pow. Giżycko, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie robotnicze, zawód rolnik, posiada 8 ha, bezpartyjny, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zamieszkały Węgorzewo, zatrzymany za wpajanie rewizjonizmu wśród ludności autochtonicznej, po 48 godzinach został zwolniony²⁴⁹.

6. Kossak Emil, s. Alberta i Augusty, ur. 29 IX 1888 r., Mariental²⁵⁰, pow. Kętrzyn, autochton, pochodzenie chłopskie, zawód rolnik, posiada 23 ha, wykształcenie podstawowe, bezpartyjny, zamieszkuje w Dąbrówce²⁵¹, gm. Węgielsztyn. Zatrzymany za rozsiewanie wrogiej propagandy rewizjonistycznej.

1954 r., w styczniu 1953 r. [!] aresztowano Aleksandra Saka za „rozsiewanie wrogiej propagandy oraz przetrzymywanie obcej waluty (dolary)”. Zwolniony po trzech miesiącach „ze względu na podeszły wiek”.

²⁴⁴ Miejscowości nie zidentyfikowałem.

²⁴⁵ IPN Bi, 087/151/1, s. 40, lipiec 1952 r., „na uwagę zasługują – i Szaracki Wilhelm, którzy to otrzymują korespondencję z zachodnich Niemiec oraz wycinki z gazet o treści wrogiej, jak również Szaracki wysłuchuje audycji z krajów [!] kapitalistycznych, które to następnie rozpowszechnia osobą [!] trzecim”.

²⁴⁶ Soldany.

²⁴⁷ Krukłanki.

²⁴⁸ Prawd. Radzie.

²⁴⁹ IPN Bi, 087/151/1, s. 49, maj 1950 r., określony jako „prowodyr gromady”, namawiający do nie podpisywania formularzy spisowych; s. 40, lipiec 1952 r., „Drewienko Fryc, zam. Krukłanka, żona jego przebywa w amerykańskiej strefie Niemiec. W/g posiadanych informacji wynika, że w/w kontaktuje się ze wszystką ludnością mazurską zam. na terenie pow. Giżycko, gdzie rzekomo wysłuchują tam dzienników z krajów [!] kapitalistycznych i po powrocie na teren gm. Krukłanka przekazują różne wrogie informacje zam. tam ludności. Niezależnie od tego wypowiada się on wrogo przeciw obecnej rzeczywistości i p-ko Zw. Radzieckiemu”; IPN Bi, 084/196, k. 104, listopad 1952 r., „jest wodzirejem gromadzkim wśród autochtonów, rozpowszechnia propagandę rewizjonistyczną o mającej nastąpić wojnie, że tereny Ziemi Odzyskanych były niemieckie i Niemcy powrócą powrotem [!]”.

²⁵⁰ Kosakowo.

²⁵¹ Dąbrówka Mała.

7. Abramowski Fryc, s. Franciszka, ur. 18 VII 1893 r., Jakuny²⁵², gm. Kuty, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie obszarnicze, bezpartyjny, [wyraz nieczytelny], wykształcenie 8 klas szkoły niemieckiej, zamieszkały Jakuny, gm. Kuty, pow. Węgorzewo. Zatrzymany za rozsiewanie wrogiej propagandy rewizjonistycznej²⁵³.

8. Kochańska Emma, c. Rudolfa i Marii, ur. 7 XI 1906 r., w Sarnowie, pow. Nidzica, pochodzenie chłopskie, bezpartyjna, bez zawodu, zamieszkała Popioły, gm. Budry, zatrzymana została za grupowe słuchanie radia z państw kapitalistycznych i rozsiewanie wrogiej propagandy o mającej nastąpić III-ciej wojnie. Po 48 godzinach pobytu w areszcie została zwolniona.

9. Paul Edyta, s. Augusta i Emilii, ur. 19 VII 1907 r., Babken²⁵⁴, pow. Trujburg²⁵⁵, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, pochodzenie, przynależność klasowa kapitalistyczna, bezpartyjna, wykształcenie średnie, zamieszkała Ogonki, gm. i pow. Węgorzewo. Aresztowana za opór w wyborach, rozsiewanie propagandy i ucieczki [!] za granicę, po 48 godzinach pobytu w areszcie została zwolniona.

10. Grycki Franc, s. Augusta i Miny, ur. 25 IV 1882 r., Pniewo, narodowość niemiecka, obywatelstwo polskie, autochton, niezwyfikowany, pochodzenie mieszczańskie, bezpartyjny, były członek NSDAP, wykształcenie szkoły powszechnej, zamieszkały PGR Pniewo, gm. Radziejewo. Aresztowany za wrogą działalność, po przesłuchaniu zwolniony²⁵⁶.

11. Rywe Teodor, s. Edwarda, ur. 22 II 1881 r., w Grudziądzu, narodowość i obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne chłopskie, bez zawodu, bezpartyjny, wykształcenie 8 klas szkoły powszechnej, zamieszkały Banie Mazurskie, aresztowany za wpajanie rewizjonizmu wśród ludności autochtonicznej, na w/w uzyskano sankcję Prokuratora²⁵⁷.

Ogólnie w akcji „A” w okresie przedwyborczym, na terenie województwa olsztyńskiego aresztowano 271 osób. Otrzymano sankcji od Prokuratora na 111 osób, skierowano spraw do sądu 12.

²⁵² Jakunówko.

²⁵³ IPN Bi, 087/151/1, ss. 45–58, od marca do listopada 1951 r., występuje (w części dokumentów jako Gustaw Abramowski) jako podejrzany wraz z Aleksandrem Sakiem [zob. pow. Węgorzewo, nr 1] o rozpowszechnianie niemieckiej prasy, w tym „Das Ostpreußenblatt”.

²⁵⁴ Babki.

²⁵⁵ Olecko (niem. Treuburg).

²⁵⁶ IPN Bi, 087/151/1, s. 37, maj 1952 r., wymieniony jako ten, który odmówił podpisania ankiety.

²⁵⁷ IPN Bi, 087/151/1, s. 37, maj 1952 r., jako Teodor Rejwe, wymieniony jako ten, który odmówił podpisania ankiety; s. 61, sierpień 1951 r., po nabożeństwie domowym u T. Rywy, wraz z A. Sakiem [zob. pow. Kętrzyn, nr 1] „namówili księdza do odprawiania nabożeństw w języku niemieckim, co da rezultaty skupienia większej liczby autochtonów”, oraz o innych zebraniach u niego „sektę ewangelicko-augzburjskiej [!]”; IPN Bi, 087/151/1, s. 25, styczeń 1954 r., informacja, że w styczniu 1953 r. [!] aresztowano Teodora Rywę za „rozsiewanie wrogiej propagandy oraz przetrzymywanie obcej waluty (dolary)”. Zwolniony po 3 miesiącach, „ze względu na podeszły wiek”.

IV. Charakterystyczne fakty i zmiany zaszele w poszczególnych obiektach i środowiskach.

1). Zagadnienia autochtoniczne.

Akcja represyjna, która była skierowana p-ko elementom rewizjonistycznym na terenie woj. olsztyńskiego dała dość pozytywne skutki. W rezultacie tej akcji elementy rewizjonistyczne i wrogie zostały rozbite i ukrócono w dużej mierze szerzenie wrogiej propagandy, co miało poważne odbicie w samych wyborach, gdzie ludność autochtoniczna głosowała, poza małymi wyjątkami i jednostkami.

W głosowaniu do Sejmu Polski R.L. [!] nie napotkano na zbiorowe opory autochtoniczne, jak to notowano przed akcją „A”, gdzie autochtoni wypowiadali się, że w dzień wyborów wszyscy opuszczą swoje miejsca zamieszkania, by tylko nie głosować. Pomimo ukrócenia w dużej mierze rewizjonistycznej propagandy to jednak elementy rewizjonistyczne nie zaprzestały prowadzenia²⁵⁸. Jako fakty tej wrogiej działalności służą:

W dniu 25 X 1952 r. w godz. popołudniowych będący w służbie obchodowej funkcjonariusz MO Posterunku Wydminy, pow. Giżycko znalazł nalepione na drzewach przy drodze cztery ulotki wielkości 20 x 7 cm. Na kostkach pociętych z papieru od pakowania wymalowana była sfastyka [!] niemiecka z napisem „Precz z Demokracją”. Napis pisany był tuszem, który przeważnie znajduje się w Gminnych Spółdzielniach. Sprawy tej ulotki dotychczas nie ustalono, lecz w tym kierunku prowadzi się przedsięwzięcia zmierzające do ustalenia, kto tego dokonał.

Również w dniu 25 X 1952 r. otrzymano meldunek obywatelski, że w Związku Branżowym Sp-ni Metalów-Drzewnych [!] w Olsztynie wymalowano na drzwiach tejże Sp-ni białą olejną farbą sfastykę niemiecką. W spółdzielni tej jest dział trumien i farbę taką posiada jedynie ten dział, w którym jest zatrudnionych kilku autochtonów. W tej sprawie zostaną zaplanowane przedsięwzięcia w celu ustalenia figuranta, który tego dokonał.

W/g uzyskanych danych oficjalnych w Olsztynie przy ul. Kasprzaka zamieszkuje Bardyszewska Krystelia zatrudniona w Miejskim Przedsiębiorstwie Komunikacyjnym w charakterze konduktora. Wypowiadała się oficjalnie, że nie podoba się jej obecny ustrój i Rząd, wychwala ustrój faszystowski. Nosi ona odznakę NSDAP, w czasie nieobecności jej rodziców schodzą się do niej młodzi autochtoni, u której śpiewają piosenki w języku niemieckim i wznoszą okrzyki niech żyje Hitler „Hej Hitler” [!]. Odnośnie opisywanej sprawy są ustaleni świadkowie, zostaną zaplanowane przedsięwzięcia w celu realizowania sprawy. Inf.

²⁵⁸ Brak tekstu.

„Han” z dnia 5 X 1952 r. podaje, że autochton Liszewski August²⁵⁹ zamieszkały w gr. Lazyny²⁶⁰, pow. Biskupiec wypowiedział się, że wybory w Polsce będą odbywać się przymusowo i że kandydaci na posłów są narzuceni odgórnie. Twierdził on, iż niedługo odbędą się wybory w USA i Prezydentem wybrany zostanie Aisenhower [!], który to w/g oświadczenia Liszewskiego jest Niemcem, tylko że w 1918 r. wyjechał z Niemiec do USA i po wyborze jego na Prezydenta będzie dobrze, bo zorganizuje on wszystkich Niemców i uderzy na Związek Radziecki. Liszewski August służy[ł] w wojsku niemieckim w stopniu podoficerskim, obecnie posiada gospodarstwo, na którym pracuje. Jednym [z] ważniejszych aktów wrogiej działalności było nadesłanie w dniu 8 X 1952 r. anonimu do Posterunku MO w Biskupcu o następującej treści: „Wy nie musicie prowadzić polityki, przyjdą Amerykanie a Polska zginie, a z Wami rozprawi się inna Policja”. Anonim był pisany w języku niemieckim a nadesłany po aresztowaniu w gromadzie Stanlewo Cymermana Jakuba²⁶¹ za wrogą propagandę. W dniu 4 X 1952 r.²⁶² w gospodzie gm. Pasym autochton Jastrzybski Adolf członek PZPR, w obecności 4-ch osób w stanie podchmielonym śpiewał po niemiecku piosenki antypolskie i antyradzieckie, następnie wypowiedział się żeby²⁶³ teraz także głosować jak w pierwszych wyborach, tzn. na 3²⁶⁴. Mówił dalej, że w Polsce niedojdzie [!] do komunizmu, dając do zrozumienia, że wybuchnie wojna i tutejsze tereny opanuje wermacht. O wypowiedziach w/w powiadomiono Komitet PZPR celem usunięcia z Partii a następnie zostaną zastosowane przedsięwzięcia ze strony B.T. [!]

Ważniejszych faktów wrogiej działalności i propagandy, która zasługiwała na zainteresowanie z naszej strony wśród elementów autochtonicznych, nie notowano. Wypowiedzi sprowadzały się do jednego słowa odnośnie wyborów, że nie będą głosować, gdyż są Niemcami, a po doznanych represjach w zasadzie wszyscy głosowali, oprócz pewnych jednostek.

W związku z stosowanymi represjami w elementy wrogie, notuje się wypowiedzi pozytywne autochtonów. W gromadzie Jeziorki²⁶⁵, pow. Giżycko po aresztowaniu Jezgana²⁶⁶ kułaka, mówili autochtoni, dobrze, że został aresztowany, gdyż był mąciacielem gromady i wykorzystywał innych biednych autochtonów. Obecnie w tej gromadzie autochtoni są chętni do założenia Sp-łni Produkcyjnej.

²⁵⁹ Zob. pow. Biskupiec, nr 19.

²⁶⁰ Łężany.

²⁶¹ Zob. pow. Biskupiec, nr 9.

²⁶² IPN Bi, 084/189, k. 139, listopad 1952 r., wydarzenie to miało mieć miejsce 14 X 1952 r.

²⁶³ Brak tekstu.

²⁶⁴ Lista Nr 3 – Lista Bloku Stronnictw Demokratycznych (na Ziemiach Odzyskanych: PPR, PPS, SL, SD, SP i PSL „Nowe Wyzwolenie”) w wyborach do Sejmu Ustawodawczego 19 I 1947 r.

²⁶⁵ Jeziorko.

²⁶⁶ Właśc. Herman Jezgarz, zob. pow. Giżycko, nr 14.

Notowano w innych gromadach, w dużej mierze podniósł się wysoko plan obowiązkowych odstaw, autochtoni sami wskazywali wrogów i zeznawali na nich, świadczy to o tym, że areszty na elementy kułackie i wodzirejów, rewizjonistów były słuszne. Także samo notowano pozytywne wypowiedzi autochtonów po aresztowaniu Austen Józefy²⁶⁷ w pow. Kętrzyn, byłej obszarniczki, gdzie autochtoni mówili, że dobrze, że została aresztowana i że na nią już czas, w dużej mierze wyzyskiwała biednych i była wodzirejem na gromadzie.

Grzegorz Jasiski, Repressalien gegen die deutsche Bevölkerung in der Woiwodschaft Olsztyn (Allenstein) vor den Parlamentswahlen im Jahr 1952

Zusammenfassung

Der vorgestellte Text betrifft die Aktion, die vom Sicherheitsamt gegen die deutsche Bevölkerung in der Woiwodschaft Olsztyn am Vortag der Parlamentswahlen vom 26. Oktober 1952 durchgeführt wurde. Man wollte einem Boykott durch diese nationale Gruppe vorbeugen. Die staatlichen Behörden waren beunruhigt wegen einer früheren allgemeinen Manifestation ihrer nationalen Haltungen während der sog. „Fragebogenaktion“ (Mai 1952), die eine Konsequenz des Gesetzes über die polnische Staatsangehörigkeit vom 8. Januar 1951, mit Unklarheiten bezüglich der Begriffe Nationalität und Staatsangehörigkeit, war. Es stellte sich heraus, dass ein beträchtlicher Teil der autochthonen Bevölkerung die Anordnung zur Ausfüllung der entsprechenden Formulare boykottiert hatte, und wenn sie diese schon ausgefüllt hatten, so hatten sie bei Nationalität und Staatsangehörigkeit deutsch eingetragen, eventuell Nationalität: deutsch, Staatsangehörigkeit: polnisch.

Dieses Mal wurde beschlossen, unter denjenigen Personen aus der Gruppe der Deutschen, die als deren Anführer galten, präventive Verhaftungen und Festnahmen durchzuführen. Dabei gab man sich Mühe, diesen Ereignissen größtmögliches Aufsehen zu verleihen, um die Übrigen einzuschüchtern.

Außer einer Beschreibung der Ereignisse, die zu den Repressalien führten, enthält der Text auch Briefe von Verhafteten und Festgenommenen in den einzelnen Landkreisen (in der Schreibweise der Namen und Vornamen, wie sie in den Dokumenten des Sicherheitsamtes verzeichnet sind), eine Beschreibung ihres gesellschaftlichen Status sowie die von den Sicherheitsbehörden angegebenen Verhaftungsgründe. An einigen ausgewählten Beispielen, wo auch andere Dokumente erhalten geblieben sind, bemühte sich der Autor, die von den Sicherheitsbehörden dargestellten Verhaftungsgründe mit dem tatsächlichen Lauf der Ereignisse zu konfrontieren.

Übersetzt von Christiane Schultheiss

Grzegorz Jasiński, The repressions against the Germans in the Olsztyn province before the Sejm elections in 1952

Summary

The text presents the action against the Germans in the Olsztyn province conducted by the security apparatus before the Sejm elections on 26 October 1952. The aim of the action was to prevent the election boycott by the Germans. The state authorities were already anxious after the universal manifestation of national sentiments during the so-called 'survey' action (May 1952), which was a direct consequence of the Polish Citizenship Act from 8 January 1951, an act

²⁶⁷ Właśc. Józefa Austein, zob. pow. Kętrzyn, nr 5.

full of unclear definitions of Polish nationality and citizenship. The majority of the indigenous population refused to fill the supplied forms; if they filled them they stated their nationality and citizenship as German, sometimes nationality as German and citizenship as Polish.

This time the security apparatus arrested the people seen as leaders of the German group. Those events were widely advertised in hope of intimidating the others.

The article describes the events that lead to the repressive action, the lists of arrested (divided by powiats and written in the form present in the security apparatus documents), their social status and the reasons of their arrest. When it was possible and sufficient data was present, the author tried to corroborate the security apparatus data with the reality.

Translated by Mateusz J. Fafiński